

MAĐARSKA

Branko Pek

Mirna reintegracija

HRVATSKA

Bosanski Šamac

BOSNA I
HERCEGOVINA

pobjeda razumom

**ZAJEDNICA POVRATNIKA
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE**

MIRNA REINTEGRACIJA POBJEDA RAZUMOM

OSIJEK, 2021.

Izdavač:
Studio HS internet do.o. Osijek

Zajednica povratnika Osječko-baranjske županije

Za izdavača:
Tibor Santo

Uredništvo:
Branko Pek, dr. sc. Sandra Cvikić, Nada Arbanas

Glavni urednik:
Branko Pek

Grafički urednik:
Branko Pek

Naslovna stranica:
Đuro Jelečević

Grafička priprema i prijelom:
Studio HS internet do.o. Osijek

Tisak:
Studio HS internet d.o.o. Osijek

ISBN: 978-953-8198-59-5

CIP dostupan u: NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA ZAGREB

Izdavanje ove publikacije podupire:

**Ministarstvo hrvatskih branitelja Republike Hrvatske
Županija Vukovarsko-srijemska
Županija Osječko-baranjska
Grad Osijek**

**ZAJEDNICA POVRATNIKA
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE**

MIRNA REINTEGRACIJA POBJEDA RAZUMOM

PRIREDILI I UREDILI:

Branko Pek
Nada Arbanas
Dr. sc. Sandra Cvikić

OSIJEK, 2021.

Posvećeno 25. obljetnici početka mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja kao preduvjetu završetka Domovinskog rata, obnovi i povratku prognanika u njihove domove te opstanku u nekadašnjim okupiranim područjima Republike Hrvatske.

SADRŽAJ:

Riječ urednika (Branko Pek)	str. 7
Prijelazna uprava za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem - UNTAES ...	str. 9
Tuđmanova najveća nepriznata pobjeda (Lada Puljizević, Željko Stipanović)	str. 19
Mirna reintegracija koju je osmislio predsjednik Tuđman bila je bitka dobivena razumom, a ne oružjem (Darko Hudelist)	str. 21
Govor Franje Tuđmana u Vukovaru 8. lipnja 1997.	str. 31
Uspjeh prijelazne uprave stvar je povjerenja ljudi (Jacques Paul Klein).....	str. 39
Jacques Paul Klein (Sandra Veljković, intervju)	str. 45
O reintegraciji sasvim osobno (Ivan Vrkić)	str. 51
Mirna reintegracija i tranzicijska pravda u RH (Dr. sc. Sandra Cvikić)	str. 57
NadaArbanas-sjećanja	str. 65
Kratka kronologija UNTAES-a	str. 76

Ulaskom tenkova Novosadskog korpusa JNA 8.7.1991. započela je agresija na Republiku Hrvatsku. (Foto: Wikipedija i ScreenShot)

MIRNA REINTEGRACIJA – POBJEDA RAZUMOM

Slovo urednika:

U uvodu ovog zapisa o Mirnoj reintegraciji hrvatskog Podunavlja, želim ukazati na nekoliko ključnih prekretnica u stvaranju moderne hrvatska države.

- 8. srpnja 1991. godine Novosadski korpus JNA okupirao je Baranju. To je bio početak velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku;
- 5. prosinca 1991. godine hrvatska vojska zaustavila je napredovanje agresora na južnoj liniji obrane Osijeka;
- 5. kolovoza 1995. godine, odlukom vrhovnog zapovjednika oružanih snaga Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana vojno-redarstvenom operacijom Oluja započelo je, a 15. siječnja 1998. godine mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja završilo je oslobađanje cjelokupnog okupiranog teritorija Republike Hrvatske i uspostavljen ustavno-pravni poredak u njenim međunarodno priznatim granicama. Stoga je 15. siječnja 1998. za sve hrvatske prognanike istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema bio novi rođendan, kraj višegodišnjeg života u progonstvu i početak povratka svojim kućama.

Ipak, nakon veličanstvene pobjede hrvatske vojske nad okupatorskim srpskim snagama u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja, kojom su oslobođeni okupirani dijelovi Banovine, Korduna, Like i Dalmacije, hrvatski prognanici iz tada još uvijek okupiranih dijelova Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije, očekivali su da će na isti način biti oslobođeni i taj posljednji okupirani dio Republike Hrvatske.

Prognanici, koji su većinom bili u postrojbama hrvatske vojske, znali su da se intenzivno priprema vojna operacija oslobađanja hrvatskog Podunavlja pod nazivima „Operacija Grom“, „Vatrene kočije“ ili „Vukovarska golubica“ koja je trebala započeti početkom listopada, dakle, svega dva mjeseca nakon Oluje.

Bili su svjesni i hrvatski vojnici i vojni zapovjednici mogućih velikih žrtava ali su na to bili spremni kao i u pripremi operacija Bljesak i Oluja jer je motivacija za konačnim oslobađanjem i posljednjeg pedlja hrvatske zemlje i povratkom svojim kućama bila iznimno visoka.

Zbog svega što se događalo nakon mirne reintegracije a događa se i danas, u svijesti mnogih prognanika – sada povratnika - ostaje žal što se hrvatsko Podunavlje

nije oslobodilo vojnim putem bez obzira na žrtve, koje su u ratu neminovne, jer bi tzv. „srpsko pitanje“ u Hrvatskoj, koje zapravo u realnom životu nikada nije postojalo, bilo zauvijek riješeno a suživot svih stanovnika Podunavlja bi se tek tada ostvario u punom smislu te riječi i to gotovo istodobno s povratkom svih ljudi u svoje domove.

Ovako i danas, 30 godina od Domovinskog rata, slušamo tu agendu o „ugroženosti Srba u Hrvatskoj“ i svjedočimo velikosrpskoj politici ostvarenja njihovoga stoljetnog sna „svi Srbi ju jednoj državi“ započetoga još od Garašinova „Načertanija“, preko Memoranduma SANU i SANU 2 a sada je na djelu SANU 3, odnosno pokušaj da se ono što srpska ekspanzionistička politika nije uspjela ostvariti u ratu, sada polako pokušava ostvariti političkim sredstvima. Takva politika dugoročno svakako stvara temelje za neke nove sukobe, čemu se hrvatski građani kao i hrvatska politika moraju odlučno suprotstaviti.

Autori tekstova, neposredni sudionici vrlo složene i zahtjevne operacije Mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja, ostavljaju budućim generacijama svoje svjedočanstvo da je mudrom politikom i razumom moguće doći do pobjede bez oružja i novih žrtava.

Zahvaljujemo generalu Jacques Paul Kleinu i njegovim suradnicima, hrvatskom državnom vrhovništvu i svim sudionicima koji su doprinijeli miru i slobodi svih građana u Republici Hrvatskoj, napose u Hrvatskom Podunavlju.

Branko Pek

PRIJELAZNA UPRAVA UJEDINJENIH NARODA ZA ISTOČNU SLAVONIJU, BARANJU I ZAPADNI SRIJEM (UNTAES)

Tvorci Erdutskog sporazuma bili su američki veleposlanik u Hrvatskoj PETER GALBRAITH i bivši predstavnik UN-a na međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji THORVALD STOLTENBERG

12. studenoga 1995. Temeljnim sporazumom o području istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema postavljen je temelj mirne reintegracije toga područja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske. Sporazum od Vijeća sigurnosti zahtijeva da se za regiju uspostavi Prijelazna uprava tijekom prijelaznoga 12-mjesečnoga razdoblja, daju ovlasti međunarodnim snagama za održavanje mira i sigurnosti u tom razdoblju i na druge načine pomogne u ostvarenju sporazuma.

U siječnju 1996. Ujedinjeni su narodi osnovali novu mirovnu misiju u Republici Hrvatskoj koja će djelovati u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu (UNTAES) na temelju Poglavlja VII. Povelje UN-a.

Vijeće sigurnosti imenovalo je Povjerenstvo za izradu Temeljnoga sporazuma o regiji između Vlade Republike Hrvatske i lokalnih srpskih vlasti, koji je potpisan 12. studenoga 1995. u Erdutu.

Vijeće sigurnosti usvojilo je Rezoluciju 1037 (1996) kojom je utemeljena Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem (UNTAES) za početno 12-mjesečno razdoblje s odobrenih 5.000 vojnika.

UNTAES je uspostavljen 15. siječnja 1996., a čini ga vojna i civilna sastavnica. Vojna

sastavnica nadzire i olakšava demilitarizaciju regije, nadzire dobrovoljan i siguran povratak izbjeglica i raseljenih osoba u njihove domove u suradnji s UNHCR-om, svojom nazočnošću održava mir i sigurnost u regiji te na druge načine pomaže u ostvarenju Temelnjoga sporazuma.

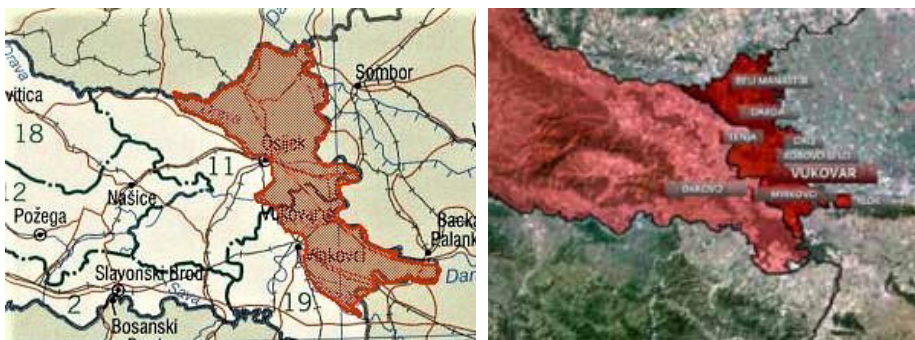
Civilna sastavnica uspostavlja privremene policijske snage, definira njihovu strukturu i veličinu, razvija program osposobljavanja i nadgleda njegovu primjenu, prati postupke vezane uz prijestupnike i zatvorski sustav, preuzima zadaće u svezi s državnom upravom i funkcioniranjem javnih službi, olakšava povratak izbjeglica, pomaže organizaciju i održavanje izbora i potvrđuje rezultate. Ta je sastavnica tako-

đer zadužena da poduzme druge aktivnosti relevantne za Temeljni sporazum, uključujući pomoć u koordinaciji planova za razvoj i ekonomsku obnovu regije i praćenje rada stranaka u skladu s preuzetim obvezama o poštivanju najviših standarda ljudskih prava i temeljnih sloboda, promicanje atmosfere povjerenja među svim lokalnim stanovnicima bez obzira na njihovo etničko podrijetlo, praćenje i olakšavanje razminiranja pojedinih područja unutar regije i održavanje poslova javnih službi.

UNTAES će također u sklopu svoga mandata surađivati s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju. Države članice ovlaštene su djelovati na nacionalnoj razini ili u regionalnim organizacijama poduzimajući sve potrebne mjere, uključujući i blisku zračnu potporu u obrani ili pomoć pri povlačenju snaga UNTAES-a, ako to bude potrebno. Takve bi se akcije temeljile na zahtjevu UNTAES-a i bile bi usklađene s postupcima propisanim od Ujedinjenih naroda.

Već 30. svibnja 1996. godine Vijeće sigurnosti utemeljuje tri nove misije u bivšoj Jugoslaviji:

- Misija Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini - UNMIBH, unutar koje djeluju Međunarodne policijske snage (UNIPTF), usvajanjem Rezolucije 1035 (1995.) od 21. prosinca 1995.;
- Misija Ujedinjenih naroda na poluotoku Prevlaci - promatrači u UNMOP-u, usvajanjem Rezolucije 1038 (1996.) od 15. siječnja 1996.,
- Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadno me Srijemu (UNTAES), usvajanjem Rezolucije 1037 (1996.) od 15. siječnja 1996.

Zemljopisno područje UNTAES-a (Foto: ScreenShot HRT)

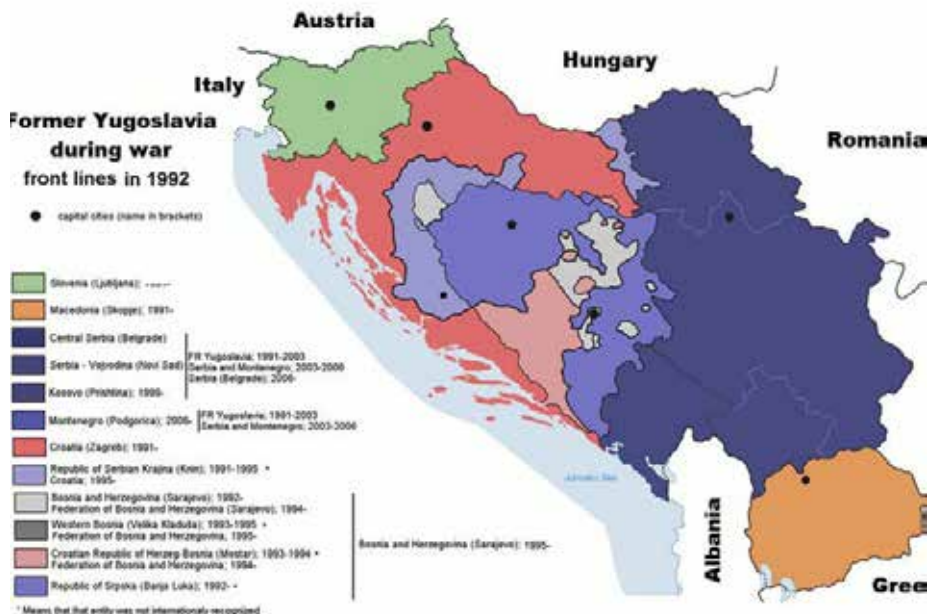
UNTAES I DAYTON - PARIŠKI SPORAZUM: ŠIRI OKVIR ZA MIR

21. studenoga 1995. u gradu Daytonu (SAD) Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija nakon četiri godine rata parafirale su Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, poznat kao Mirovni sporazum ili Daytonski mirovni sporazum. Sporazumom potpisanim u Parizu 14. prosinca 1995. utemeljene su nove multinacionalne provedbene snage IFOR te civilne policijske snage koje su razmještene u Bosni i Hercegovini, odobrene od Vijeća sigurnosti, radi vojne i regionalne stabilizacije predviđene Mirovnim sporazumom. Sporazum je također usmjeren na rješavanje situacije u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu.

Londonska mirovna konferencija mobilizira međunarodnu zajednicu 8. i 9. prosinca 1995.

Mirovna konferencija u Londonu usvojila je "Londonske zaključke" koji su mobilizirali međunarodnu zajednicu u potpori novoj mirovnoj inicijativi za Bosnu i Hercegovinu. Konferencija se složila da mirovni sporazum treba omogućiti uspješnu primjenu Temelnoga sporazuma o istočnoj Slavoniji. Također je odlučeno da treba uložiti dodatne napore za brzo pronalaženje i razmještanje međunarodnih snaga potrebnih za prijelazno razdoblje u istočnoj Slavoniji. U Rezoluciji 1025 (1995.) od 30. studenoga 1995. Vijeće sigurnosti odlučilo je da će mandat UNCRO-a u Hrvatskoj biti okončan do 15. siječnja 1996., nakon čega će biti raspoređene snage UNTAES-a. Vijeće traži od glavnoga tajnika da pripremi izvješće o svim aspektima osnivanja Vijeća Prijelazne uprave i mirovnih snaga za provedbu Temelnoga sporazuma.

Dana 20. svibnja 1996. snage UNTAES-a potpuno su raspoređene. Prijelazni upravitelj Jacques Klein najavio je da će proces demilitarizacije regije započeti 21. svibnja 1996. u 12,00 sati po lokalnome vremenu. Nakon 30 dana, 20. lipnja 1996., proces demilitarizacije

Ratom zahvaćena područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine

litarizacije uspješno je okončan. Na dan 30. rujna 1997. 30 zemalja poslalo je 2.847 uniformiranih osoba za potrebe UNTAES-a: 2.346 vojnika, 404 policajca i 97 vojnih promatrača. U postrojbama su sudjelovali vojnici iz sljedećih zemalja: Argentina, Au-

UNTAES-ovi vojnici osiguravaju ulazak Vlaka mira u Vukovar 1997. (Foto arhiv UN-a)

strija, Bangladeš, Belgija, Brazil, Češka, Danska, Egipat, Fidži, Finska, Gana, Indonezija, Irska, Jordan, Kenija, Litva, Nepal, Nizozemska, Novi Zeland, Nigerija, Norveška, Pakistan, Poljska, Ruska Federacija, Slovačka, Švedska, Švicarska, Tunis, Ukrajina i Sjedinjene Američke Države. Zapovjednik snaga UNTAES-a načelnik je vojnih promatrača i načelnik policije General bojnik Willy Hanset iz Belgije naslijedio je general

bojnika Josefa Schoupsa, također iz Belgije. Brigadni general Purwadi iz Indonezije načelnik je vojnih promatrača. Brigadir Walter Fallmann iz Austrije načelnik je policije UNTAES-a. Usvajanjem Rezolucije 1079 (1996.) 15. studenoga 1996. Vijeće sigurnosti produžilo je mandat UNTAES-a za šest mjeseci, do 15. srpnja 1997.

Na dan 11. studenoga 1996. u snagama Prijelazne policije (TPF) bilo je 1.596 polica-

jaca, od čega 1.365 Srba i 231 Hrvat. Početkom prosinca 1996. uspostavljene su prijelazne carinske i granične službe koje čine Srbi i Hrvati (slično Prijelaznoj policiji) i raspoređene su na svim međunarodnim graničnim prijelazima u regiji. Glavni je tajnik u svome izvješću o stanju u Hrvatskoj istaknuo da je uloga UNTAES-a pratiti imigracijske procese, carinske i policijske kontrole granica na pet prijelaza sa SRJ i na Udvaru - prijelazu s Mađarskom. U prosjeku oko 25.000 do 30.000 ljudi i 12.000 vozila koristi se tim prijelazima svaki dan. Ilegalni izvoz drva iz regije i promet opljačkane robe na tim su prijelazima prestali. UNTAES kao vojna sastavnica ne obavlja granične poslove - hrvatski dužnosnici preuzeli su odgovornost za kontrolu međunarodnih granica. Uloga UNTAES-a bit će granični monitoring kojim će se osigurati slobodno kretanje svih osoba, bez obzira na nacionalnu pripadnost, i carinska kontrola.

U Rezoluciji 1120 (1997), koja je usvojena 11. srpnja 1997., Vijeće sigurnosti potvrdilo je pravo svih izbjeglica i raseljenih osoba podrijetlom iz Republike Hrvatske da se vrate u svoje domove u cijeloj Hrvatskoj. Vijeće je pozvao Hrvatsku da odmah ukloni administrativne i pravne zapreke za povratak izbjeglica i raseljenih osoba. Vijeće je podsjetilo lokalno srpsko stanovništvo u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu na važnost nastavka konstruktivnoga odnosa prema reintegraciji regije i potrebu suradnje s Vladom Republike Hrvatske. Istom rezolucijom Vijeće je produžilo mandat UNTAES-a do 15. siječnja 1998. Potvrđen je i plan za postupni prijenos izvršnih ovlasti prijelaznoga upravitelja na civilnu upravu u regiji.

Vijeće je dalje odobrilo plan restrukturiranja UNTAES-a radi povlačenja vojne sastavnice UNTAES-a do 15. listopada 1997.

Hrvatska je ratificirala Sporazum Radne skupine za povratak prognanika

Prvi pokušaj povratka hrvatskih prognanika u Antunovac 1993. (Foto: ScreenShot)

Sporazum Radne skupine o operativnim postupcima povratka, koji potanko razrađuje program povratka hrvatskih građana njihovim domovima u cijeloj Hrvatskoj, potpisala je Republika Hrvatska 27. travnja 1997. Tim programom utvrđeni su mehanizmi kojima će se osigurati jednak pristup i jednak tretman za sve hrvatske građane bez obzira na etničku pripadnost i utvrditi za sve identičan pravni status "povratnika". Prema sporazumu Hrvatska će, u suradnji s

međunarodnom zajednicom, osnovati agenciju za posredovanje u prodaji ili razmjeni imovine za pravne vlasnike koji se više ne žele nastaniti u svojoj nekretnini (APN). Radna će skupina razraditi koncept "Banke podataka o zemljištu". Hrvatska, UNTAES i UNHCR zatražit će međunarodna financijska sredstva nužna za ostvarenje povratka.

Hrvatsko Državno povjerenstvo za uspostavu ustavnopravnoga poretka nakon mandata UNTAES-a

Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman
(Foto: WordPress)

Dana 1. svibnja 1997. hrvatski predsjednik Franjo Tuđman najavio je osnivanje Državnoga povjerenstva za uspostavu ustavnopravnoga poretka Republike Hrvatske u područjima Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije, koje su trenutno pod upravom UNTAES-a. Gospodin Jure Radić, ministar razvitka i obnove, imenovan je voditeljem Povjerenstva. Državno će povjerenstvo surađivati s UNTAES-om u koordinaciji i nadzoru rada svih tijela državne uprave - županije, gradova i općina - u svezi s mirnom reintegracijom istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

U predsjedničkoj Izjavi Vijeća sigurnosti od 20. listopada 1997. (S/PRST/1997/48) ističu se i odobravaju naponi koje je poduzela Hrvatska, uključujući i nedavne sporazume o obrazovanju, napredak u reintegraciji pravosuđa, Zakon o konvalidaciji, priznavanje prava umirovljenika, pomoć jedinicama lokalne samouprave, gradovima i općinama i prihvatanje odredaba UNTAES-a o 25 slučajeva ratnih zločina.

Vijeće je također ohrabreno intenziviranjem suradnje s Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju. Vijeće sigurnosti i dalje će pratiti usklađuje li Vlada Republike Hrvatske određena zakonska područja. Vijeće je istaknulo važnost uklanjanja svih pravnih i administrativnih zapreka za ubrzani dobrovoljni dvosmjerni povratak raseljenih osoba i izbjeglica njihovim domovima. Vijeće je pozvalo Vladu Republike Hrvatske da neposredno utječe na Ustavni sud kako bi se usvojio Zakon o privremeno preuzimanju i upravljanju određenom imovinom, potaknuo povratak izbjeglica u njihove domove i pružila pomoć u obnovi. U svezi s tim Hrvatska mora hitno učiniti velike napore kako bi stvorila uvjete za uspješan završetak mandata UNTAES-a. Lokalno srpsko stanovništvo također mora aktivnije sudjelovati u procesu reintegracije.

Vijeće je odobrilo zadržavanje UNCIVPOL-a i UNMO-a na sadašnjoj razini

do kraja mandata UNTAES-a i istaknulo da je potrebno riješiti pitanje nastavka djelovanja policijskih promatrača. Vijeće je pozdravilo blisku suradnju između UNTAES-a i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) u Hrvatskoj.

General William Walker (UNTAES)
(Izvor: www.wgwalkerandassoc.com)

Konačno, Vijeće sigurnosti zajednički je procijenilo, na temelju Izvješća glavnoga tajnika, kako ima dovoljno vremena da Hrvatska potpuno ispuni svoje obveze i prije 15. siječnja 1998. i pozvalo Hrvatsku da udvostruči svoje napore u preostalom vremenu.

Dana 22. listopada 1997. novi prijelazni upravitelj UNTAES-a William Walker sastao se s hrvatskim predsjednikom Franjom Tuđmanom, koji je istaknuo da je Hrvatska spremna ispuniti sve obveze i učiniti sve što je potrebno kako bi se stvorili uvjeti za trajno pomirenje i suživot sa srpskom nacionalnom manjinom i nakon odlaska UNTAES-a. U predsjedničkoj Izjavi od 20. listopada 1997. napominje se kako je preostalo dovoljno vremena da Hrvatska ispuni svoje obveze i prije 15. siječnja 1998.

Sporazum o reintegraciji regionalnoga zdravstvenoga sustava

Dana 3. prosinca 1997. hrvatski ministar zdravstva potpisao je Sporazum o reintegraciji regionalnoga zdravstvenoga sustava, koji jamči jednaka prava na zapošljavanje regionalnih zdravstvenih radnika i puno financiranje zdravstvenoga sustava. Time je i svim stanovnicima zajamčen ravnopravan pristup zdravstvenoj zaštiti. Do 1. lipnja 1998. svi se hrvatski građani u području moraju prijaviti za zdravstveno osiguranje. Vijeće sigurnosti odlučuje osnovati Skupinu za potporu od 180 civilnih policijskih promatrača Rezolucijom 1145 (1997.) od 19. prosinca 1997. Vijeće sigurnosti odlučilo je osnovati Skupinu za potporu od 180 civilnih policijskih promatrača na 9-mjesečno razdoblje počevši od 16. siječnja 1998., dakle nakon što UNTAES okonča svoju misiju, odnosno prije no što hrvatska policija preuzime nadzor nad povratkom prognanika u Podunavlje. Istom rezolucijom Vijeće sigurnosti izrazilo je svoju punu potporu da UNTAES završi mandat 15. siječnja 1998. Vijeće je ponovilo trajnu obvezu Vlade Republike Hrvatske, utvrđenu Temeljnim sporazumom, da poštuje najviše standarde ljudskih prava i temeljnih sloboda te ponovno potvrdilo pravo svih izbjeglica i raseljenih osoba podrijetlom iz Hrvatske da se vrate u svoje domove. Vijeće je pozdravilo napredak postignut u procesu mirnoga dvosmjernoga povratka prognanika i izbjeglica u regiji.

Ispunjeni osnovni ciljevi

Vijeće sigurnosti UN-a: Ispunjeni osnovni ciljevi UNTAES-a (Foto arhiv UN-a)

U Izvješću Vijeću sigurnosti od 4. prosinca 1997. (S/1997/953) glavni tajnik istaknuo je da se, tijekom razdoblja Prijelazne uprave koje je bilo predviđeno Temeljnim sporazumom, razvio konsenzus između Republike Hrvatske, lokalnih srpskih vođa i Savezne Republike Jugoslavije o dvjema ključnim točkama:

- prvo, da je UNTAES ispunio osnovne ciljeve zbog kojih je osnovan,
- i drugo, iako su obje strane postigle mnogo toga, Hrvatska ipak nije ispunila sve svoje obveze. Hrvatska je Vlada od listopada uložila velike napore kako bi uvjerila svoje građane u nužnost ispunjenja preuzetih obveza.

Analiza uspjeha UNTAES-a u cjelini u posljednje dvije godine pokazala je da je proces mirne reintegracije pozitivno utjecao na mir u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. UNTAES je stvorio stabilnost potrebnu da bi Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija normalizirale odnose i sklapale bilateralne sporazume, uključujući uspostavu “mekoga graničnoga režima” i normalnih komercijalnih i prometnih veza bitnih za puni gospodarski razvoj područja uz granicu Dunava. Zahvaljujući UNTAES-u situacija na tom području nije imala negativan učinak na situaciju u Bosni i Hercegovini.

Unutar područja koje je kontrolirao UNTAES nije bilo velikih odlazaka izbjeglica iz regije i reintegracija je bila mirna. Demilitarizacija je završena 20. lipnja 1996. UNTAES je uspješno organizirao i nadzirao održavanje lokalnih i regionalnih izbora 13. i 14. travnja 1997. U drugoj polovici 1997. oko 6.000 Hrvata i 9.000 Srba vratilo se

u svoje predratne domove. Zahvaljujući čvrstoj suradnji s Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju, ekshumirana je grobnica na Ovčari i uhićeni su optuženi ratni zločinci. Kako bi se zajamčila sigurnost i pripremio lokalno stanovništvo za puni prijenos vlasti na Republiku Hrvatsku, UNTAES je tijekom svoga mandata zastupao politiku pregovaranja o primjeni sporazuma s Vladom Republike Hrvatske nakon UNTAES-a.

Usvojeni su:

- Temeljni sporazum o regiji (Erdutski sporazum), potpisan 12. studenoga 1995;
- Jamstvo o pravima javnih djelatnika (16. - 19. prosinca 1996.),
- Zakon o konvalidaciji (22. rujna 1997.),
- Sporazum o Hrvatskome zavodu za mirovinsko osiguranje (29. svibnja 1997.);
- Izjava o odgojnim certifikatima (11. ožujka 1997.),
- Deklaracija o pravima obrazovanja manjina (6. kolovoza 1997.),
- Zajedničke izjave o reintegraciji sustava zapošljavanja (11. rujna 1997.),
- Zajedničke izjave o reintegraciji sustava socijalne skrbi (11. rujna 1997.),
- organizacija Zajedničkoga vijeća općina (23. svibnja 1997.) i
- Deklaracija o uvjetima za pravosudnu reintegraciju (30. rujna 1997.)

Sve će to, zajedno s odredbama Ustava Republike Hrvatske i sporazumima prema kojima je Vlada Republike Hrvatske sama međunarodno odgovorna pružati

Hrvatsko Podunavlje s područjima ZVO
(Foto: Wikipedija)

sveobuhvatna politička i institucionalna jamstva, ako se dosljedno primjenjuje, omogućiti žiteljima regije da ostvaruju svoja prava i obveze slobodno, kao ravnopravni građani Republike Hrvatske. Prema mišljenju glavnoga tajnika hrvatske su vlasti odgovorne za uspješan završetak mirne reintegracije regije i istinsko pomirenje ljudi.

Treba istaknuti dva bitna uvjeta za postizanje dugoročnih ciljeva Vijeća sigurnosti: prvo, bezrezervna odlučnost Hrvatske da reintegrira građane srpske nacionalnosti, i drugo, međunarodna zajednica mora nastaviti stalno pratiti ispunjava li Hrvatska preuzete obveze. U razdoblju nakon okončanja misije UNTAES-a brojne međunarodne organizacije pratit će ispunjava li Hrvatska preuzete obveze i pru-

ža li sigurnost stanovništvu u regiji. Bez nastavka međunarodnoga angažmana postoji opravdan rizik da bi mandat misije UNTAES-a mogao završiti prerano. S tim u svezi glavni tajnik pozdravio je raspoređivanje dugoročne misije Organizacije za europsku sigurnost i suradnju u Europi (OESS) i stalnu nazočnost i podršku UNHCR-a diljem Hrvatske.

S obzirom na sve spomenuto, glavni tajnik smatra da bi UNTAES trebao završiti svoju misiju kako je prvobitno bilo predviđeno: preporučuje se okončanje misije 15. siječnja 1998. On je ujedno preporučio da Vijeće sigurnosti osnuje Skupinu za podršku od 180 civilnih policajaca za nastavak praćenja rada hrvatske policije u Podunavlju, posebice u svezi s povratkom prognanika. Civilna će policija biti raspoređena diljem Podunavlja i pružat će policijsku zaštitu tijekom 24 sata. Bit će uspostavljene tri zajedničke mobilne ophodnje u regiji. Sjedište Skupine za potporu bit će u Vukovaru, a djelovat će pod odgovornošću terenskih jedinica sa sjedištem u Zagrebu. Njihov će mandat biti ograničen na 9-mjesečno razdoblje s mogućnošću prestanka mandata prije toga roka ako okolnosti to dopuste. Glavni je tajnik u svezi s civilnim poslovima izjavio da je od 4. prosinca 1997. stanovnicima u regiji izdano više od 145.000 dokumenata o državljanstvu i 126.000 putovnica. Oko 900 žalbi protiv osporavanja državljanstva mjesecima je pred Upravnim sudom koji ih treba riješiti učinkovito i pravedno.

VOJNA SASTAVNICA

Program "Vrati oružje" službeno je zaključen 31. kolovoza 1997., iako će neki posjed-

nici oružja pri vraćanju oružja i dalje biti usmjereni na vojne elemente UNTAES-a. Od početka programa "Vrati oružje" prikupljene su 8.152 puške, 742 protutenkovska raketna bacača za višekratnu upotrebu, 5.330 jednokratnih protutenkovskih raketnih bacača, 13.335 granata i gotovo 1,7 milijuna komada streljiva.

Od 13. lipnja 1997. razminirano je 65.596.770 m² i više od 3.200 zgrada površine 138.421 m². Prosječno je 649 osoba bilo uključeno u razminiranje, kao i 152 različita inženjerska stroja i pomagala. Od mina su očišćena zemljišta u mjestima Apševci, Lipovac, Podgrađe, Cerić, Donje Novo Selo, Nijemci i Antunovac, željeznička pruga Vinkovci - Vukovar. Tijekom prošle godine za razminiranje u regiji pod kontrolom UNTAES-a potrošeno je više od 65 milijuna kuna.

Priredio: Branko Pek

IZVOR: Odjel za informiranje javnosti UN-a

TUĐMANOVA NAJVEĆA NEPRIZNATA POBJEDA

Kad je 1998. završila mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske, ostvareni su snovi, ali i životni pothvat Franje Tuđmana, prvog hrvatskog predsjednika, o punoj samostalnosti, suverenosti i međunarodnom priznanju Republike Hrvatske.

Prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman ostavio je kao državnik, disident, uznik, povjesničar, zapovjednik, političar, vizionar, a prije svega pobjednik, neizbrisiv trag u povijesti hrvatskog naroda. San o samostalnoj, suverenoj i međunarodno priznatoj hrvatskoj državi bio mu je iznad svega i tom cilju posvetio je najveći dio života. Čekajući strpljivo pravi trenutak, svojom mudrošću i znanjem

prepoznao je prekretničke događaje na europskom kontinentu kako bi hrvatskom narodu ostvario tisućljetni san o slobodnoj, samostalnoj i neovisnoj Hrvatskoj.

Premda je zbog svojih razmišljanja i stanovišta o Hrvatima i hrvatskoj državi završio i u zatvoru, to ga nije obeshrabrilo, nego naprotiv, učvrstilo ga je i dodatno motiviralo da nastavi tražiti najbolji put do ostvarenja cilja. Ne smijemo danas, s vremeniskim odmakom, zaboraviti okolnosti u kojima se to zbivalo, kad u Hrvatskoj još nije bilo demokracije, nije bilo pluralizma ni slobodnih medija, a što se tiče međunarodnih okolnosti, postojale su sve moguće rezerve prema postajanju Hrvatske samostalnom državom. S druge strane, hrvatski narod, među sobom podijeljen na iseljenike, one koji su, da bi sačuvali živu glavu, morali otići iz Hrvatske, ili jednostavno nisu željeli živjeti u onoj državi, one koji su ostali i možda se kroz određene institucije borili za minimum vlastitih prava, ali i na one koji samostalnu Hrvatsku uopće nisu željeli.

Neugodna iskustva s hrvatskim proljećem 1971., kad je dobar dio hrvatske mladosti i inteligencije završio u zatvoru jer je želio svoju državu, svakako su dodatno usložnjavala ionako teške okolnosti. Da bi se iskoristio trenutak koji se polako otkrivao, trebao je lider kojem će se vjerovati, osoba koja će imati dovoljno hrabrosti pa čak i pozitivne drskosti, dovoljno vještine i znanja, s jasnom vizijom što želi i neustrašivošću da pod svaku cijenu to i provede. Trebalo je povezati suprotstavljene strane – domovinsku i iseljenu Hrvatsku jer je u tim presudnim trenucima svaki pojedinac bio bitan – i srećom, našli smo ga upravo u Franji Tuđmanu. Godine Tuđmanova državištva obilježene su Domovinskim ratom, nezapamćenim razaranjima, uništavanjima i agresijom na Republiku Hrvatsku, ali više ništa nije moglo zaustaviti zanos i želju Hrvata za svojom državom.

Kad je međunarodnim priznanjem 15. siječnja 1992. ostvarena jedna od prvih značajnijih diplomatskih pobjeda, put do pune samostalnosti i suverenosti unutar svojih granica bio je puno lakši, ali i dalje jednako tako zahtjevan i popločan položenim životima brojnih hrvatskih branitelja.

Kao vrhovni zapovjednik Hrvatske vojske, Franjo Tuđman predvodio je operacije oslobađanja Maslenice, Novskog ždrila, Zemunika i brane Peruća te vojno-redarstvene operacije u kojima su 1995. oslobođena okupirana područja zapadne Slavonije (Bljesak) te Dalmacije, Like, Banovine i Korduna (Oluja). Kad je 1998. završila mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske, ostvareni su snovi, ali i životni pothvat Franje Tuđmana, prvog hrvatskog predsjednika, o punoj samostalnosti, suverenosti i međunarodnom priznanju Republike Hrvatske.

Pripremili: Lada Puljizević, Željko Stipanović

Foto: Arhiva HVGI-ja

Hrvatska vojska u vojno-redarstvenoj akciji Oluja 5. kolovoza 1995. godine

Mirna reintegracija koju je osmislio predsjednik Tuđman bila je bitka dobivena razumom, a ne oružjem

Jutarnji list

Autor: Darko Hudelist

Objavljeno: 08. prosinac 2019

Mnogim ključnim akterima mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja (procesa povratka okupiranih područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u ustavno-pravni poredak RH, u razdoblju 1996.-1998.) ni danas nije dokraja jasno zašto se taj, za sudbinu, cjelovitost i opstanak Hrvatske izvanredno važni i kompleksni (a usto i vrlo uspješan i sjajno izveden) politički pothvat, iza kojega je osobno stajao predsjednik RH Franjo Tuđman, zajedno sa svojim najbližim suradnicima, znatnim dijelom prešućuje, minorizira i marginalizira - gotovo kao da se nikada nije ni dogodio. Ili možda bolje rečeno: kao da bi bilo bolje da se nikada nije dogodio (takvim, mirnim, tj. nevojnim putem).

Među ostalima, razgovarao sam s Joškom Morićem, u ono (post)ratno vrijeme pomoćnikom ministra unutarnjih poslova (Ivana Penića), koji je u procesu mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja operativno provodio uspostavu tzv. prijelazne policije. Sastali smo se u njegovu uredu u Zagrebačkom holdingu (radi u Službi za potporu Upravi ZG-holdinga), gdje mi je rekao, s vidljivim prizvucima razočaranja:

JOŠKO MORIĆ, pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH
1996. godine (ScreenShot)

- Zanimljiva je sudbina te "vražje" reintegracije. Nema, ni danas, nijedne prave revalorizacije onoga što smo mi tom reintegracijom zapravo učinili. Za razliku od vojnih operacija "Bljeska" i "Oluje", koje s punim pravom i razlogom treba i obilježavati i slaviti, mirna reintegracija je pobjeda razumom. Nikada mi nije bilo jasno zašto je pobjeda razumom lošija ili manje važna od pobjede oružjem. To naprosto nije prirodno, a nije ni normalno, a kada to stavite u međunarodni kontekst, onda izgleda još

nenormalnije.

Naime, UNTAES, Prijelazna uprava UN-a za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem, osnovana Rezolucijom Vijeća sigurnosti br. 1037 od 15. siječnja 1996.,

koja je bila početak mirne reintegracije, jedina je uspješna mirovna operacija u povijesti UN-a. Sve druge mirovne operacije u najboljem su slučaju završavale zamrzavanjem, tj. nerješavanjem sukoba, poput, primjerice, one u Cipru. Samo je mirna reintegracija hrvatskoga Podunavlja završila okončavanjem sukoba.

- U međuvremenu, Republika Hrvatska je postala članica i UN-a, i NATO-a, i Europske unije - svih tih globalnih geopolitičkih saveza u kojima se konflikt nastoji riješiti razumom, a ne oružjem. A mi smo jedina njihova članica koja ima svoje konkretno iskustvo rješavanja sukoba razumom. I umjesto da to "izvozimo" i valoriziramo, mi to prešućujemo i čak zbog toga kao da imamo neku vrstu kompleksa manje vrijednosti. Vidite, kad je predsjednik Tuđman došao, 8. lipnja 1997., "Vlakom mira" u Vukovar, on je na onoj izbušenoj, razrušenoj vukovarskoj željezničkoj postaji rekao, s govornice, onu znamenitu i toliko puta citiranu rečenicu: "Pobjednik koji ne zna praštati sije klice novih zala, a hrvatski narod to ne želi, niti je želio." Upravo je to bila nit vodilja mirne reintegracije. Pobjednik može društveno i politički valorizirati pobjedu samo ako samouvjereno pruži ruku pobijeđenome - ne želeći mu pritom oprostiti neoprostivo, kao što su ratni zločini. Kad bi predsjednik Tuđman vidio ovo što se danas događa u Vukovaru i oko njega, sigurno bi se okretao u grobu. Međutim, da je on danas predsjednik države, svega ovoga u Vukovaru sigurno ne bi ni bilo! Ne bismo imali međuetničke sukobe. Apsolutno sam u to uvjeren. I svi bi mu pljeskali... Ali tako je to: državnik razumije stvari, a ostali su kalkulanti.

Joško Morić je osobito razočaran time što se o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja danas ne uči u školama, na satovima povijesti posvećenima najnovijoj hrvatskoj povijesti i Domovinskom ratu.

Učenici i studenti u njihovim osnovnim školama, u gimnazijama i na fakultetima o mirnoj ih integraciji nisu učili ništa. I danas se, evo, pitam zašto je pobjeda razumom lošija od pobjede oružjem. Mislim da je to paradoksalno.

IVAN VRKIĆ, predstojnik Vladina ureda
prijelazne uprave (Foto: Jutarnji list)

Određeno razočaranje i gorčinu, u razgovoru sa mnom, nije prikrivao ni Ilica Vrkić, koji je u procesu mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja obnašao vrlo važnu i odgovornu dužnost predstojnika Vladina Ureda privremene uprave za uspostavu hrvatske vlasti u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu. Na moje pitanje zašto se o mirnoj reintegraciji danas razmjerno malo i šturo govori odgovorio mi je bez ikakve zadržke:

- Zato što su u njoj najmanje sudjelovali oni koji

su bili na vlasti. Ismijavali su mirnu reintegraciju, pa i mene osobno - i tadašnji predsjednik Hrvatskoga Sabora i neki članovi Vlade. A onda su, kad je reintegracija završila, dobili visoka odlikovanja. To su ljudi koji nemaju pojma o reintegraciji. Govorili su da neće dolaziti u to područje sve dok je tamo ijedan Srbin.

Na moju primjedbu da je u hrvatsko Podunavlje i u grad Vukovar došao i sam predsjednik Tuđman - i to ne samo onim spektakularnim "Vlakom mira", u lipnju 1997., nego i (mnogo) ranije, u jednoj čisto radnoj, u medijima puno skromnije popraćenoj prigodi, 3. prosinca 1996. - Vrkić mi je odgovorio:

- Predsjednik Tuđman je jedini čovjek koji je strateški razumio sve što sam ja u Podunavlju radio. On je uvijek ukazivao na to da ja imam razumijevanja za srpsku zajednicu. Primjerice, da me nije poslušao i da nije zabranio da se preko noći podigne spomenik "Hrvatski vojnik na konju", "Vlak mira" nikada ne bi došao u Vukovar. Taj su mu spomenik predlagali neki od njegovih savjetnika. To je trebala biti poruka da smo to područje osvojili pobjedom preko noći - a to nije bilo učinjeno vojnom pobjedom, nego mirnom reintegracijom. Mogu vam još reći da je u "Vlaku mira" za mene bilo jedva mjesta u zadnjem vagonu, a ja sam zapravo sve odradio. Kompozicija vlaka sastojala se od 21 vagona, a mene su stavili u zadnji. Puno sam, kao što vidite, ogorčen, no bilo mi je kudikamo važnije da vlak uđe u Vukovar nego gdje ću ja sjediti. Bitno je da je reintegracija uspjela.

Predsjednik Tuđman s brojnim državnim dužnosnicima vlakom mira stigao u Vukovar (Foto: Franjo Višnjić)

Nije, inače, nikakva tajna - postoji o tome nekoliko verzija i tumačenja, i službenih i manje službenih - da je i hrvatsko Podunavlje trebalo biti osvojeno i pripojeno ostatku Hrvatske na vojni način, po uzoru na operacije "Bljesak" i "Oluja", kojima su oslobođena sva ostala okupirana područja u Hrvatskoj. Ratni plan njegova oslobađanja bio je već napravljen i do najsitnijeg detalja razrađen, ali je onda, takoreći, u zadnji trenutak došlo do velikog, iznenadnog preokreta. O tome mi je posvjedočio ondašnji pomoćnik, nešto kasnije i zamjenik, načelnika Glavnog stožera OS RH (generala Zvonimira Červenka), danas predsjednik Hrvatskoga generalskog zbora, general **Pavao Miljavac**. Rekao mi je:

General Pavao Miljavac

- Nakon "Oluje" ozbiljno se razmišljalo o vojnom rješenju oslobađanja istočne Slavonije, s Baranjom. Jer, uza sve napore i predsjednika Tuđmana i Vlade RH, kao i UNPROFOR-a, stvari se u tom dijelu Hrvatske nisu micale s mrtve točke. Vojnu operaciju oslobađanja hrvatskoga Podunavlja napravio je tim hrvatskih generala u kojemu smo bili Stipetić, Domazet, ja, još neki... Operacija je bila zamišljena u dvije etape. Prva se zvala "Vatrene kočije". "Kočije" zato što sugeriraju Slavoniju, a "vatrene" zato što se osnovna ideja operacije sastojala u tome da se koncentriranom topničkom vatrom "preore" prednja crta i da se omogućí ulazak oklopa, tehnike i ljudstva u okupirani prostor. Naime, prednji je kraj bio jako miniran, cijela crta, i kad postrojbe krenu i nalete na minsko polje - zaustavljene su. Mi smo, međutim, tu operaciju maskirali. Srbi su dobili dojam da ćemo krenuti prema Vukovaru. Zato smo vojnicima, pričuví, i dali da na svoje uniforme stave oznake "Tigar", tj. da se stekne dojam da su tu i da ih ima puno više nego što ih je zapravo bilo. Međutim, pravi je plan bio da se neprijatelj napadne s leđa, tj. iz Iloka. Tijekom noći naše bi se postrojbe prebacile u Ilok, na najistočniji dio hrvatskoga Podunavlja, i tako iznenadile neprijatelja... A druga faza operacije trebala se, po nalogu predsjednika Tuđmana, zvati "Vučedolska golubica". To je kao simbol mira - vraćanje okupiranih područja u ustavno-pravni porredak RH.

Zamišljena je vojna operacija bila, međutim, iznimno opasna i rizična, o čemu general Miljavac kaže:

Sjednica Vijeća za nacionalnu sigurnost (Izvor: Cropix)

- Predsjednik Tuđman je u nekoliko navrata nas iz Stožera pitao kakve su naše procjene žrtava. Mi smo računali da bi ih moglo biti oko 1500. Naime, to je ravnica, minirana; s one, suprotne strane je Srbija i njihove vojne snage... Poseban nam je problem bila Baranja jer je zemljište prema Belom Manastiru ispresijecano kanalima Dunav - Drava. A drugi je veliki problem bio taj što smo raspolagali podatkom (kasnije se pokazalo da je bio točan) da su dva prijelazna mosta preko tih kanala minirana. Inače, u igri je bila i zamisao da se neposredno prije početka operacije kod Batine ubaci oko 150 specijalaca, kako bi kontrolirali eventualni prijelaz preko mosta. A dolje, kod Osijeka, na liniji dodira, već smo bili dovukli preko 1000 cijevi velikog kalibra. Topove,

minobacače, VBR-ove...

Nije se, međutim, krenulo u napad jer je, kada je već sve bilo detaljno pripremljeno i u stanju pune pripravnosti, stigla od predsjednika Tuđmana naredba da se od vojnog napada odustaje. General Miljavac o tome mi je rekao:

- U petak je donesena odluka da se ide na mirnu reintegraciju, a u utorak sam ja, zajedno s Glavnim stožerom, trebao biti u Đakovu, odakle bi se krenulo u akciju. Sve se to događalo oko dva mjeseca nakon "Oluje", u listopadu 1995. Imali smo veliku snagu i motivaciju - bilo bi pogubno za nas, ali i za drugu stranu. Ali bi, uvjeren sam, brzo bilo gotovo. Imali smo na raspolaganju "Tigrove" i još šest gardijskih brigada slobodnih za operaciju, što u "Oluji" nije bio slučaj. Znam da je mnogima krivo i pomalo bolno što na kraju nismo vojno djelovali, ali u konačnici je ipak ovo bila prava i pravedna odluka. Sačuvani su brojni životi, na obje strane...

U rekonstrukciji svega onoga što se događalo (ili se nije dogodilo, a trebalo se, ili moglo se) u tim vrlo kritičnim i sudbonosnim danima i tjednima, ponajprije u listopadu 1995. (ali i poslije), puno su mi pomogli, s jedne strane, ondašnji savjetnik predsjednika Tuđmana za unutarnju politiku Ivić Pašalić, a s druge Vesna Škare-Ožbolt, možda i ključni akter/akterica svih tadašnjih događaja vezanih za hrvatsko Podunavlje jer je obnašala čak pet značajnih funkcija. Bila je: savjetnica predsjednika Tuđmana za politička pitanja (1), zamjenica predstojnika Ureda predsjednika Republike Hrvoja Šarinića (2), pregovarač s pobunjenim Srbima (3), predsjednica Nacionalnog odbora za provedbu programa uspostave povjerenja, ubrzani povratak i normalizaciju života na ratom stradalim područjima, ustanovljenog 11. listopada 1997. (4); i, naposljetku, glavni čovjek za UN u Uredu predsjednika Tuđmana.

Možemo, dakle, uzeti kao sigurno (ili, u najmanju ruku, vrlo plauzibilno) sljedeće:

Prvo, između "Oluje" i početka mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja (čijim službenim početkom možemo uzeti Erdutski sporazum, potpisan 12. studenoga 1995.) bilo je nekoliko prilično kompliciranih, višeslojnih situacija koje su se međusobno preklapale i koje su na kraju rezultirale Tuđmanovom konačnom odlukom da se u reintegraciju hrvatskog Podunavlja ide mirnim, tj. nevojnim putem. Da spomenem samo neke od njih: vojna pobjeda u "Oluji", tadašnja vrlo složena situacija u Bosni i Hercegovini, rješavanje pitanja Republike Srpske, odnosi između Hrvata i Muslimana/Bošnjaka u BiH, pripreme za Mirovnu konferenciju u Daytonu (održanu od 1. do 21. studenoga 1995.)... Ukratko: do Daytonu je sve trebalo biti mirno, kako bi pregovori u Daytonu uspjeli.

Drugo, već u pripremama za Dayton (ili “na marginama Daytonu”, kako se to obično kaže) radili su se, odnosno sklapali, veliki dealovi, i Tuđman je u paketu tražio rješenje (i) za Podunavlje. Dayton (i sve oko Daytonu) u biti je bio neka vrsta političke (odnosno međunarodno-političke) trgovine.

Treće, u tom složenom lancu događanja, koji su se tih presudnih tjedana i mjeseci međusobno izmjenjivali ili čak preklapali, “Oluja” je ipak bila ključni događaj, zato što je pokazala da je Hrvatska vojno snažnija od Srba, tj. da su Srbi vojno poraženi i prisiljeni na potpisivanje mirovnog rješenja u BiH i u Hrvatskoj, u smislu Podunavlja.

Četvrto, u konačnici su Amerikanci bili ti koji su zaustavili, odnosno spriječili hrvatski napad na srpske snage u hrvatskom Podunavlju, u prvoj polovici listopada 1995., jednako kao što su bili spriječili i hrvatsko osvajanje (već ispražnjene) Banje Luke početkom kolovoza 1995., neposredno nakon “Oluje” - ali je predsjednik Tuđman, u tim pripremama za Dayton, uspio, zauzvrat, “istrgovati” da prijelazni upravitelj hrvatskog Podunavlja bude upravo Amerikanac, general Jacques Paul Klein, i da, u konačnici, pragmatični Amerikanci budu garancija da će hrvatsko Podunavlje na kraju biti - hrvatsko.

Vesna Škare-Ožbolt (danas uspješna odvjetnica) o tome kaže:

VESNA ŠKARE OŽBOLT, pregovarač s pobunjenim Srbima

- Situacija u Podunavlju bila je vrlo složena. Na tom se području nalazio moćan Novosadski korpus, Srbi su dalekometnim topništvom iz Nuštra ili Nemetina bez ikakvih problema mogli tući i Zagreb! Drugo, cijelo je to područje bilo integrirano u SR Jugoslaviju, za razliku od Kninskoga kraja ili zapadne Slavonije; no-

vac su bili jugoslavenski dinari, komunikacije i elektroprivreda bili su već “nalinkani” na Srbiju. I onda je, u pripremama za Dayton, Tuđman ponovno krenuo u još jednu rundu mira. Rekao mi je: “Treba učiniti sve da se hrvatsko Podunavlje dobije mirnim putem, jer će cijena njegova vojnog osvajanja biti vrlo visoka - imat ćemo brojne žrtve i nova razaranja!” Stanje u hrvatskom Podunavlju uspoređivao je sa Srijemskim frontom u Drugom svjetskom ratu, poznatom po velikim stradanjima stanovništva. I Tuđman je na kraju, u okviru Daytonu, uspio ispregovarati da na čelo mirovne misije u Podunavlju dođu Amerikanci, kao garancija brzine i pragmatičnosti. I da to bude brza i učinkovita mirovna operacija, što one dotadašnje nisu bile. Zato što su bile peace keeping-opera-

cije, a ova ovdje, u hrvatskom Podunavlju, bila je peace making-operacija.

IVIĆ PAŠALIĆ,
savjetnik predsjednika Tuđmana
za unutarnju politiku

Ivić Pašalić to mi je dodatno objasnio riječima:

- Peace keeping-operacija održava status quo, unedogled. A u peace making-operaciji imaš unaprijed postavljen cilj, a to je da se područje o kojem je riječ, u ovom slučaju hrvatsko Podunavlje, integrira u RH. Dakle, ne pregovara se čije je to područje - nego se unaprijed zna čije je. Dogovor Tuđmana i Amerikanaca na kraju je bio: "Idemo mirnim putem, ali vi jamčite da će to tako biti (tj. da će hrvatsko Podunavlje biti integrirano u RH) jer je vaš general na čelu toga!"

Vesna Škare-Ožbolt mi je to, sa svoje strane, potvrdila riječima:

- Tuđman je tražio da na čelu te mirovne operacije bude Amerikanac, i američki predsjednik Clinton mu je dao Kleina. I između njih dvojice, Tuđmana i Kleina, uspostavila se dobra "kemija"...

Po Vesni Škare-Ožbolt, mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja, koja je trajala točno dvije godine (od 15. siječnja 1996. do 15. siječnja 1998.), imala je pet glavnih etapa.

Prva je faza bila demilitarizacija toga područja. To je uistinu bila prava peace making-operacija - jer je to značilo da se iz cijeloga tog područja Novosadski korpus mora povući na službenu granicu RH i Republike Srbije.

Demilitarizacija je provedena u srpnju i kolovozu 1996. Doduše, i nakon povlačenja Novosadskog korpusa u hrvatskom je Podunavlju, osobito u Vukovaru, ostalo dosta oružja.

Druga je etapa bila uspostava prijelazne policije - proces koji je s hrvatske strane nadgledao i operativno provodio pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH Joško Morić. On mi je o tome rekao:

- Demilitarizaciju o kojoj je riječ ja sam nazivao percepcijskom, što znači da su iz tog područja doista bile otišle vojne i paravojne snage, ali je tisuće vojnih i para-

vojnih odora ostalo po kućama, jer su ljudi samo skinuli odore i obukli civilnu odjeću. A drugo: iz tog je prostora otišlo teško oružje, ali je ostalo tisuće tona lakog oružja, uključujući i ručne raketne lansere. Dakle, nakon takve demilitarizacije bilo je jasno da će uloga policije u nastavku procesa reintegracije biti vrlo važna. Policijski menadžment u hrvatskom Podunavlju bio je ustrojen po načelu dualizma, što znači da su na čelu svake policijske postaje bili jedan Hrvat i jedan Srbin - a njima je onda bio dodan i treći element, u obliku međunarodnog policijskog promatrača. To je u dotadašnjoj praksi bilo nedoživljavano - da imate u jednoj policijskoj postaji dva zapovjednika...

Morić mi je tome dodao:

- Ljudi danas i ne zamišljaju u kakvu smo se pravnom vakuumu mi tada zatekli - u hrvatskom Podunavlju. Pravni sustav Krajine ne dolazi u obzir, pravni sustav RH ne možete preko noći primijeniti, UN misli da bi tu trebalo naći neko treće pravilo, ali ono u stvarnosti ne postoji - i zato smo se mi jednostavno vodili logikom zdravog razuma. Na primjer, Hrvat dođe pred svoju kuću u kojoj je privremeno Srbin. I u suzama gleda s ulice svoju kuću i fotografira je. Srbin iz kuće zove policiju jer smatra da ga taj Hrvat uznemirava. UN-ovi posrednici traže da policija intervenira i da makne Hrvata jer uznemirava Srbina, a mi tvrdimo da se ne radi o uznemiravanju, da nećemo micati čovjeka i sprečavati ga da gleda svoju kuću i da je fotka, nego predložimo Srbinu da zove čovjeka na kavu i da se dogovore kada će se on u svoju kuću moći vratiti.

Treća faza mirne reintegracije bio je pilot-projekt povratka Hrvata u svoje kuće, u tzv. Srijemskom trokutu (sela Nijemci, Apševci, Đeletovci itd.).

Vesna Škare-Ožbolt:

- Za Tuđmanov rođendan u svibnju 1996. Klein je poduzeo akciju oslobađanja Đeletovaca od Arkanovaca, koji su ondje izvlačili naftu, cisternama je odvozili u Srbiju i tamo je prodavali. Klein je doveo Belgijance kao komandose, koji su uhvatili tu ekipu i spakirali je preko granice. To je bilo izvedeno onako malo kaubojski. Tuđman je slavio rođendan, bili smo u Vili Weiss, a Klein zove i kaže: "Čestitam predsjedniku rođendan i šaljem mu dobru vijest - Đeletovci su pod mojom kontrolom!"

Naftno crpilište u Đeletovcima

Četvrta je faza bila podjela hrvatskih dokumenata svim Srbima koji su odlučili prihvatiti hrvatsku državu i ostati živjeti u hrvatskom Podunavlju. Oko dvije trećine Srba u Podunavlju dobilo je hrvatske dokumente (osobne karte i domovnice). Istovremeno, Hrvatska počinje s podjelom mirovina, i to u kunama, čime se kuna automatski unosi u platni sustav Podunavlja.

Ta je, četvrta, faza završila lokalnim izborima, provedenim u obje županije, u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj.

Dana 17. lipnja 1997., devet dana nakon dolaska "Vlaka mira" u Vukovar, Vojislav Stanimirović, jedan od najvažnijih ljudi na srpskoj strani u ratu za Vukovar 1991. i gradonačelnik Vukovara za vrijeme srpske okupacije, prisegnuo je u Županijskom domu Sabora RH. "Bilo je važno dovesti Srbe u hrvatske institucije", rekao mi je jedan od mojih sugovornika, "jer se time poslala poruka da njihovi čelni ljudi prihvaćaju hrvatske institucije."

Naposljetku, posljednja, peta faza bila je normalizacija života Hrvata i Srba, povratak Hrvata u svoje domove i pomirba. Kućama se vratilo oko dvije trećine Hrvata: njih 70.000 (do 2003.), od ukupno 120.000 i nešto prognanih ili izbjeglih.

Negdje u intervalu između treće i četvrte etape, svakako prije raspisivanja izbora u Podunavlju, dakle tijekom 1996., predsjednik Tuđman proglasio je oprost za sve Srbe koji su bili mobilizirani, koji su nosili oružje, a nisu učinili zločin. Moj mi je sugovornik rekao: "Bila je prilično dugačka lista onih koji su bili optuženi i kojima je trebalo suditi, no Klein je tražio smanjenje tog broja. Predsjednik Tuđman je bio pragmatičan i Kleinu je išao na ruku, maksimalno smanjivši broj srpskih optuženika. Jer, njemu je bio bitan cilj - reintegracija hrvatskog Podunavlja u RH."

Autor: Darko Hudelist

Predsjednik Tuđman proglasio je oprost za sve Srbe koji su nosili oružje a nisu učinili zločin. (Foto: HINA)

VUKOVAR danas - grad u kojemu djeca srpske nacionalnosti pohađaju vrtiće i škole odvojene od hrvatske djece i obrazuju se po programu koji nije kompatibilan s hrvatskim obrazovnim sustavom.

Govor Franje Tuđmana u Vukovaru 8. lipnja 1997.

Vlak mira, Izvor: <http://web.archive.org/web/20130423172511/http://www.predsjednik.hr/Vukovar8.Lipnja1997> Dopuštenje: <http://www.predsjednik.hr/Impresum> "Sadržaji s ovih stranica se mogu prenositi bez posebne dozvole uz navođenje izvora."

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman u Vukovaru
8. lipnja 1997. (Foto: Davor Višnjić)

“Dame i gospodo, Hrvatice i Hrvati, i svi građani Vukovarsko-srijemske županije, pripadnici srpske, mađarske, rusinske, slovačke etničke zajednice, dragi gospodine Klein i svi vaši suradnici iz privremene uprave UNTAES-a, ekscelencije, predstavnici stranih država.

Možda ništa kao ova posljednja pjesma koju je otpjevala slavna hrvatska umjetnica, možda ništa tako ne govori

kao Sveta Marija i dragi Bože, moli za sve nas, da budemo prije svega kršćani, da znamo praštati, da znamo ne samo moliti nego i stvarati novi život.

Na početku bih podsjetio: pobjednik koji ne zna praštati taj sije klice novih razdora i budućih zala, a hrvatski narod to ne želi.

Nije želio ni sve ono što smo ovdje pretrpjeli u Vukovaru i u čitavoj Hrvatskoj i sa ovim programom koji smo ovdje upriličili željeli smo to dokazati.

U ime hrvatske državne delegacije na čelu sa predsjednikom Sabora Pavletićem, u ime i drugih saborskih zastupnika, u ime delegacije hrvatske Vlade na čelu sa premijerom Matešom, u ime svih župana Hrvatske zahvaljujem svima vama koji ste došli s nama u vlaku mira, u vlaku pomirbe, ali i svima vama koji ste nas dočekali ovdje sa istim namjerama. Taj naš dolazak u Vukovar, u taj simbol hrvatskih patnji, hrvatskih otpora, hrvatskih težnji za slobodom, hrvatske želje za povratkom na svoje istočne granice, na Dunav o kome pjeva i hrvatska himna, to je naš znak, naša odlučnost, da želimo zaista mir, pomirbu, da želimo stvarati povjerenje za trajan život da u budućnosti više nikada ne dopustimo ono što nam se dogodilo.

Lijepo je rekao predsjednik Vlade Mateša gledajući ovu hirošimsku panoramu usred Europe, da ćemo nju laganije prebroditi i izgraditi u materijalnom smislu, ali da će biti teško savladati Hirošimu u našoj svijesti, u našem sjećanju.

Ali nam evo, i u ime Božjih zakona i u ime ljudske razboritosti ništa drugo ne preostaje nego da pregnemo na tome da ta zla što prije premostimo, što prije zaboravimo.

Ja zahvaljujem posebno gospodinu Kleinu, na njegovim nadahnutim riječima, na svemu što je učinio u suradnji sa hrvatskom Vladom, sa domaćim srpskim pučanstvom koje je došlo do zaključka da je ovo hrvatska zemlja, njegova domovina i da je ovdje njegova sudbina, da smo postigli znači, evo, to da smo se približili kraju mirne integracije Hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Hrvatske, da smo stigli

do tog stanja da svi mi zajedno Hrvati i Srbi, Mađari i Rusini i svi ostali, možemo sada graditi svoj život, u interesu svojih općina, gradova, županije, čitave države. Ovdje su, osim predstavnika hrvatske vlasti i predstavnici kulturnih, znanstvenih i drugih javnih institucija, također spremni da se zauzmu za to.

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman u Vukovaru
8. lipnja 1997. (Foto: Davor Višnjić)

Prema tome, ovaj vlak za Vukovar zaista je simbol mira, povratka prognanika, stradalnika ovoga rata koji su proveli više od šest godina izvan svojih ognjišta, ali koji su spremni vratiti se i također pružiti ruku onima koji nisu okrvarili svoje ruke kao ratni zločinci. I u tom pogledu ja tražim od njih, ali i od domaćeg srpskog pučanstva, da ne dopusti ekstremistima da kvare te naše namjere, a kao što znate, ekstremista ima posvuda, ali je stvar razboritih ljudi da ih

onemoguće u interesu većine, u interesu ljudske i Božanske ljubavi, u interesu toga da ne dopustimo više zla kakva smo preboljeli, kakva smo preživjeli.

Prema tome, taj vlak nije samo početak konačnog povratka prognanika, nego i - dokaz svekolike skrbi hrvatske vlasti svih hrvatskih javnih institucija da se zauzmu, da se ovo razoreno područje što prije izgradi i što prije uvrsti u svekoliki društveni, gospodarski, kulturni život Hrvatske domovine.

Za lokalno srpsko pučanstvo vlak znači uspostavu povjerenja, garanciju svih njihovih građanskih i etničkih prava, jasno pod uvjetom da zaista prihvate Hrvatsku državu kao svoju domovinu i da onemoguće one ekstremiste koji to remete.

Hrvatsko vrhovništvo, ja kao predsjednik i Hrvatska vlada dali smo opći oprost, amnesiju i pomilovanje za sve one koji nisu počinili ratne zločine koji nisu okrvarili svoje ruke izravno krvlju. I budite uvjereni nikada daljnjih nekakvih popisa za sudske progone neće biti. Ali, razumije se, očekujemo puno povjerenje i punu vašu suradnju na tim našim nastojanjima.

Hrvatska država, znači, stvara sve gospodarske, sve druge pretpostavke da svi hrvatski državljani ovdje u Podunavlju, bili oni Hrvati, Srbi, Mađari, Rusini, da žive pod podjednakim uvjetima. I to, razumije se, ne može biti samo stvar hrvatskih vlasti, nego mora biti stvar sviju vas. Dolazak ovog vlaka za koji je bilo mnogo sumnji da li treba, ali ja sam pružio uvjerenja i generalu Kleinu i svima a i svojim ljudima da nam je potrebno da uđemo kao predstavnici čitave Hrvatske u Vukovar, da vidite i svojim očima te ruševine i da zajedno sa mnom i vi iz Vlade i vi župani, shvatite da nam je dosljedno provoditi tu politiku pomirenja, mira, stvaranja uvjeta za suživot. I ne može biti nikakvih iskakanja iz takve politike, jer onaj koji ne primjenjuje takvu politiku taj i nije u skladu sa općim hrvatskim, državnim interesima, pa prema tome

Vojislav Stanimirović poručio na skupu da Hrvatska treba dokazati da je demokratska zemlja

ni sa interesima svakog pojedinca ovdje i u čitavoj državi. Moramo voditi računa da Hrvatska već jeste demokratska zemlja i u tom smislu ja pozdravljam razborite riječi koje su evo, tu izrekli i Štengl i Čepnja i gospodin Stanimirović, Koenig, a osobito nadahnute riječi generala Kleina.

Ali, sa jednom malom zamjerkom gospodinu Stanimiroviću - gospodine Stanimirović i predstavnici srpskog življa, nemojte očekivati da Hrvatska tek treba

dokazivati da je demokratska zemlja. Da je Hrvatska demokratska zemlja, da je željela mirno rješenje, dokaz je i to što sam rekao u Belom Manastiru, da poslije "Bljeska" i "Oluje" nismo išli oružjem, jer nismo željeli da svi Srbi odu. Željeli smo demokratsko rješenje i mi jesmo demokratska zemlja i to što činimo ne činimo pod pritiskom ni Europe ni Amerike, nego zato - želimo dati sva građanska, etnička prava svim Srbima koji žele ostati, koji priznaju Hrvatsku, zato što smo mi kao Hrvati preživjeli u povijesti dovoljno zla od drugih i od Mađara, i od Nijemaca, Talijana i od velikosrpske hegemonije i ne želimo stvarati nepravdu vama, želimo vam dati punu ravnopravnost, ali očekujemo i punu lojalnost prema Hrvatskoj državi.

Osim toga, dopustite da vas podsjetim na riječi velikog srpskog pjesnika, Zmaja Jove Jovanovića, koji je među inim rekao:

"Hrvat se ne bori da što otme kome:
čuva sveti oganj na ognjištu svome.
I dok tako čini u najteži dani
i Bog je i pravda na njegovoj strani."
I da kažem, - nastavlja Zmaj Jova -
"A kuda će Srbin? - zar on da se dade
putu na kom nema zakona ni pravde."

Evo vam jednog mislećeg, velikog Srbina, pjesnika, to vam je osnova za zajedničku suradnju. Mi ga priznajemo, priznate i vi. I da znate, to je pjevao kada je znao da je Hrvatska bila do Zemuna, kad se govorilo o hrvatskoj Subotici, kad je pred Drugi svjetski rat Banovina bila u Šidu.

Mi to ne tražimo, ali želimo da hrvatski narod bude suveren u svojoj Hrvatskoj državi, a vi Srbi i Mađari i svi drugi da uživete sva građanska i etnička prava. Mi vam to jamčimo, ja vam jamčim kao državni poglavar, sa svim Saborom, sa svom Vladom, sa svim županima koji su ovdje i koje kao, što rekoh, obvezujem da provode takvu politiku. Prihvatite i evo nam budućnosti, evo vam blagostanja.

Došli smo dovde, do ovog skupa, velebnog skupa i ja mislim, visokog stupnja suglasnosti hrvatskog državnog vrhovništva sa predstavnicima lokalnih Srba o tome da

smo postigli velike korake nakon izbora u mirnoj reintegraciji i da ih sada trebamo što prije dovršiti, bez stranog tutorstva.

Mi smo, kao što znate, imali UNPROFOR i dali smo mu otkaz onda kad smo vidjeli da ne služi tim našim ciljevima, ostvarenju suverenosti i o stvaranju preduvjeta za sukladan život sa svim građanima Hrvatske.

UNTAES smo prihvatili, jer se UNTAES i u ime međunarodne zajednice, Ujedinjenih naroda i Sjedinjenih Američkih Država kao glavne svjetske velesile obvezao da će nam osigurati mirni povratak, mirnu reintegraciju Podunavlja u Hrvatsku. U tome smo uspjeli, završimo to u općem dobru, ne samo Hrvatske, naših građana, nego neka to bude jedna od najuspješnijih mirovnih operacija u svijetu, neka to bude prilog kako treba rješavati krizu na širem području bivše Jugoslavije, osobito danas u Bosni i kako to treba biti prilog i potpunoj normalizaciji odnosa sa susjednom Srbijom i njihovom Jugoslavijom.

Dame i gospodo, svim onim Srbima, hrvatskim građanima koji su preuzeli dokumente za hrvatsko građanstvo, koji se nalaze ovdje, u ovoj županiji i u susjednoj osječko-baranjskoj, čitavom Hrvatskom Podunavlju, ako se žele vratiti u svoja obitavališta u zapadne dijelove Hrvatske od Pakraca do Knina, vratiti ćemo ih. Već se 14,5 tisuća vratilo. Ili pak ako se ne žele vratiti, dat ćemo im novčanu na-

knadu pa neka idu gdje žele. Hrvatska će iz humanitarnih razloga rješavati pojedinačno primjere i onih Srba koji su izbjegli iz Hrvatske usprkos tome što sam ih ja osobno, kao predsjednik države pozivao da ostanu, pa su otišli. Mi ćemo pojedinačno rješavati, da se mogu pojedinačno iz humanitarnih razloga, sjedinjavanja obitelji, itd, vratiti u Hrvatsku, ali razumije se, ne može biti govora da se svih 150 i 200 tisuća vrate, pa da ponovno imamo razdor i rat. I na to nas ne može prisiliti nitko ni u svijetu. Uostalom to ni oni sami neće, više od 90 posto ne žele se vratiti.

Prema tome, povijest je takva kakva jeste - poslije 1. svjetskog rata i iz ovih područja otišlo je oko milijun i po onih koji se zovu Turci, Muslimani, u Tursku, a oko milijun Grka u Grčku itd. Poslije drugog svjetskog rata više od 12 milijuna ljudi je raseljeno u Europi i nije svako zlo samo za zlo. Poslije svakog zla ima i dobro.

Prema tome, stvorimo uvjete za miran život hrvatskog naroda, srpske i drugih etničkih zajednica u Hrvatskoj, stvorimo normalne uvjete za normalizaciju, dobrosusjedske odnose između Hrvatske, Srbije i Jugoslavije. Kao što sam prije dvadeset godina pisao o skandinavizaciji ovog prostora na osnovama međusobnog priznanja subjekata, međusobnog uvažavanja pa će onda i nacionalne manjine bilo gdje živjeti u punoj slobodi i u punoj ravnopravnosti. I da još jednom ponovim dolazak hrvatskog državnog vodstva i to u najširem obliku od predsjednika države, Sabora, Vlade, do župana dokaz je znači spremnosti i opredijeljenosti cijele Hrvatske da tu tešku zadaću provede u ži-

vot. Ali, da bi je ona mogla provesti, potrebna je suradnja sviju vas, srpskog pučanstva, mađarske etničke zajednice, Rusina i drugih s kojima uostalom nismo imali problema, koji su također bili žrtve i jugokomunitičke agresije i velikosrpskog imperijalizma. Mi smo izvukli zaključke iz svoje povijesti, vi izvucite zaključke i pouke iz svoje povijesti i da ne dopustite da ikada više budete instrument nekakve politike koja dovodi u pitanje čak i vašu životnost, vaš opstanak na područjima gdje ste živjeli vjekovima. Kao što znate, ja sam imenovao i posebno državno povjerenstvo na čelu sa potpredsjednikom Vlade i ministrom razvitka i obnove dr. Radićem, radi nadzora lokalnih vlasti, onakvih lokalnih vlasti onako kako su uspostavljene sada poslije izbora, i onih gdje imate vi Srbi većinu i onih gdje imaju Hrvati većinu, radi usklađivanja i županijskih poglavarstava i Hrvatske vlade, da rješava odmah na licu mjesta sve teškoće i da mene izvještava o problemima.

Prema tome, mi zaista želimo da ono što govorimo provedemo u život. I vi, i ja, vrlo dobro znamo da to neće biti lagano, da dok to prevladamo u moralnom, psihološkom smislu, da će trebati proći vremena, ali apeliram na sve nas da radimo na tome da budemo ustrojeni i da ne dopustimo individualne incidente i da na osnovama tih individualnih incidenata ne gradimo politiku nego da prihvatimo da su to sporadični slučajevi a da radimo, znači, na onome što nam je u općem interesu. Stradanja i patnje hrvatskih prognanika, ljudi koji su najviše pretrpjeli, koji su dali i ljudske žrtve, materijalne žrtve, koji gledaju svoje razrušene domove, koji su šest godina obitavali u vrlo nepovoljnim uvjetima u Hrvatskoj, jasno da nose u sebi sve te strahovite tegobe, ali evo, i od njih zahtijevam, do sada su imali strpljenja i neka sada imaju strpljenja dok ih ne vratimo, dok im ne obnovimo domove i dok ih ne vratimo u njihove kuće, a vama koji ste bili ovdje preporučam da im pružite svu pomoć da bi te svoje rane što prije zaboravili, zacijelili.

Ovdje danas, spomenuo je već i premijer Mateša, a ja ponavljam i obvezujem župane da svaka hrvatska županija, uključujući i glavni grad Zagreb, koji je u položaju županije, da preuzme makar simbolično da obnovi neki objekat u ovom razorenom kraju, ako ne može školu, bolnicu, barem neki obiteljski dom, makar bilo kakav, skroman dom da se dokaže da, evo, da je čitava Hrvatska s Vama i da čitava Hrvatska želi što prije da se ovdje uspostavi najnormalniji život i da ovaj kraj u lijepoj i raznolikoj našoj domovini, ali jedan od najbogatijih krajeva, zaista zablista i procvjeta onako kako to može sa marom ljudi kakvi jesu ovdje, koji su to prije gradili i kakvi su bili i u ovim teškim danima domovinskog rata.

Prema tome, to je zadaća i hrvatske vlasti i lokalnih srpskih vlasti tamo gdje imaju većinu, a razumije se, očekujem da će uz predstavnike srpskog pučanstva iz ovog kraja doći do suradnje i sa predstavnicima Srba iz ostalih područja Hrvatske gdje živi i više od Zagreba do Rijeke, negoli ovdje. Prema tome, da se stvori jedan zaista sukladan primjer rješavanja svih vaših kulturnih, etničkih pitanja. Mi imamo danas predstavnike Srba u Hrvatskoj. Oni nesmetano rade, žive, ima ih u Zagrebu vjerojatno oko 45 tisuća, predaju na sveučilištima, imamo ih u Vrhovnog sudu, u Ustavnom sudu, imamo ih u diplomaciji, veleposlanici su, ako netko ne razumije hrvatski, ambasadori su, a

kao što znate imenovao sam dva predstavnika u Županijski dom Hrvatskog sabora. Ovih dana već smo imenovali i pomoćnike ministara i savjetnike prema vašem prijedlogu. Prema tome, mi sa svoje strane zaista sve činimo, očekujem da i vi sa svoje strane učinite to isto. Ako imate svoje predstavnike u Ministarstvu unutarnjih poslova, pravosuđu, prosvjeti, kulturi, molim, što još.

I to da znate, nije bilo lako, a toga morate biti svjesni, da to tražim i od više od 400 tisuća Hrvata, Mađara, Rusina koliko ih je bilo prognano iz svojih domova - više od 300 tisuća Hrvata bilo je prognano isto tako iz Bosne iz onih područja koja su pod srpskom ili muslimanskom kontrolom i sve je to Hrvatska zbrinula. I ako od njih tražim da sve to zaborave da nam pruže ruku pomirenja, povjerenja onda, razumije se, imam pravo tražiti i čitava hrvatska vlast od vas, da tu ruku primite sa zahvalnošću i da sudjelujete u izgradnji Hrvatske.

Velika je stvar što smo do sada postigli u vraćanju Podunavlja u ustavno-pravni poredak Hrvatske. General Klein je naredio da se od 1. lipnja primjenjuju zakoni Hrvatske u svakom pogledu, znači, pravni propisi. Kuna je postala legalno sredstvo plaćanja, platni promet ustrojen je kao u drugim dijelovima Hrvatske. Započela je registracija vozila sukladno hrvatskim propisima, ali smo vam dali takve olakšice kakve nismo mogli dati drugim svojim građanima i povratnicima. Cijenite to. Objedinjen je poštanski, telegrafski, telekomunikacijski sustav, ministar zdravstva prihvatio je prijedloge da preuzme vukovarsku i belomanastirsku bolnicu, da preuzme zaposleno osoblje tamo. Prema tome, razumije se, činimo sve ono, ali ćemo isto tako znači, na svim tim područjima morati primijeniti hrvatsko zakonodavstvo, ali koje neće biti restriktivno prema ovom području, nego koje će biti široko, ali razumije se, sve ima granice i ovisiti će o tome da ne smijemo doživjeti tako kao što smo doživjeli pred osam dana da su razrušili most da ne bismo došli, pa i noćas je bilo nekakve pucnjave nebi li spriječili ovaj skup. Prema tome, to je do vas, to ne može ni međunarodna policija, ni hrvatska policija, to morate vi sami vidjeti tko su ti ekstremisti i udaljiti ih da ne smetaju normalizaciji odnosa, da ne smetaju vašem životu.

U samom Vukovaru Ministarstvo obnove do sada je poduzelo korake za obnovu dvije tisuće stanova, od kojih je za 1.500 Hrvatska država osigurala sredstva. Trebali bi i očekujemo pomoć i financiranje od međunarodne zajednice koje do sada uglavnom nije bilo. U drugim dijelovima Podunavlja isto se već predviđa, vrše se pripreme za obnovu oko 2.500 obiteljskih kuća. Izvršene su, a to vi već sve znate, pripreme za obnovu vodovodne, električne infrastrukture i u samom

Vukovaru, a započinju i u cijelom području, radovi na obnovi ceste, željezničkog prometa itd. Uz sredstva za obnovu do sada izdvaja znači, samo Hrvatska. Hrvatska je čitava gradilište, ali kao što znate, više od četvrtine je bilo razoreno. Prema tome, i vi sami ne možete očekivati da preko noći sve to skupa obnovimo, morate i uložiti napore da bismo to zajedno što prije popravili, da bismo se mogli posvetiti normalnom životu.

I znate, INA je zaposlila velik dio onih koji su bili zaposleni u Đeletovcima, od 490 radnika ovdašnjeg nastavnog poduzeća, njih 353 izrazilo je želju da nastavi rad u INI, INA ih je prihvatila, provesti će tečajeve i oni koji će odgovarati bit će znači primljeni u posao.

Sa Hrvatskim željeznicama ugovore o radu potpisalo je 312 djelatnika, pretežito Srba. Prema tome, ne činimo nikakvu diskriminaciju. Slično je sa poštama gdje je primljeno na rad 396 također pretežito srpskih radnika, ali, razumije se, mi moramo vraćati u ta područja i prognane Hrvatske. I prema tome, nemojte onda ako prognani Hrvat dođe, pa onda kazati sada progonimo Srbe. Ne progonimo, ali, razumije se da moramo podjednaku politiku voditi prema sveukupnom pučanstvu ne praveći nikakvu diskriminaciju prema ni-kome.

I razumije se, s tim u vezi ja se ponovno obraćam i ovdje prisutnim i neprisutnim prognanicima, Hrvatima, Mađarima, Rusinima i prognanicima iz ovih krajeva, koji su za-ista pretrpjeli veoma mnogo, koji su užasno propatili i koji te psihološke rane teško mogu zacijeliti, ali ih pozivam da još pokažu onakvu zrelost kakvu su do sada pokazivali i da znaju da je mandat UNTAES-a u završnoj fazi i da zajedno u suradnji sa privremenom upravom generala Kleina, sa međunarodnim organizacijama, sa hrvatskom vlašću, sa domaćim srpskim pučanstvom koje prihvaća Hrvatsku državu, da sve to možemo privesti prije kraju, onemogućavajući sve one koji nam stvaraju zapreke na tom putu.

Strašni rat je iza nas, strahote koje smo pretrpjeli su iza nas, sada je pred nama, netko je rekao - početak, ja bih rekao, daleko smo na tom putu mirne integracije, pa prema tome, postigli smo jako mnogo u tome da jedan drugome možete pružiti ruku koji ostajete, koji dolazite i koji ostajete ovdje, da pomognete u obnavljanju kuća, cesta, domova, i da stvarate uvjete za suživot u interesu vas pojedinaca, u interesu svake općine bez obzira da li u njoj bila većina hrvatskog ili srpskog pučanstva, svakog grada, svake županije jer je to u interesu znači, ovoga područja, jer je to u interesu Hrvatske države, samostalne i nezavisne, suverene demokratske Hrvatske države koja je članica svjetske organizacije Ujedinjenih naroda, koja je međunarodni subjekt bez koje se više ne može rješavati ništa na ovom području. Jer je ta Hrvatska već dala svoj prilog rješavanju krize u susjednoj Bosni i Hercegovini jer je postigla visok stupanj na putu normalizacije odnosa sa susjednom Srbijom i Jugoslavijom.

Prema tome, sve ovo što činimo nije samo u uskom, lokalnom interesu nego i općehrvatskom, općeeuropskom, u interesu mira, budućnosti ovoga kraja i Europe.

I neka nam živi suživot hrvatskog naroda, sa srpskom i drugim etničkim zajednicama na ovim područjima, neka nam živi jedina i vječna Hrvatska!!!

Dr. Franjo Tuđman
u Vukovaru 8. lipnja 1997.

Prvi višestranački lokalni izbori u hrvatskom Podunavlju 13. i 14. travnja 1997.

Završetak mirne reintegracije i odlazak UNTAES-a iz Hrvatske. (Zračna luka Klisa-Osijek, 1998. ScreenShot)

General JACQUES PAUL KLEIN

USPJEH PRIJELAZNE UPRAVE STVAR JE POVJERENJA LJUDI

U svom profesionalnom životu bio sam časnik u vojnoj službi, karijerni diplomat i veleposlanik te, nedavno, voditelj tri velike mirovne misije Ujedinjenih naroda. Većim dijelom tih godina su mi u fokusu bile vanjske prijetnje koje su ugrožavale zapadni svijet i operacije očuvanja i uspostave mira.

Tijekom posljednjih 15 godina izravno sam sudjelovao u nastojanjima da se u nekoliko zemalja Europe i Afrike uspostavi zaštićeno i sigurno okruženje koje bi omogućilo povratak na normalno stanje i unaprijedilo pomirbu u državama koje su bile neuspješne zbog međuetničkih sukoba.

Bio sam svjedokom žestokih okrutnosti i pokolja koje su počinili narodi iste DNK i istog etničkog podrijetla, ljudi izmanipulirani kampanjama mržnje potaknutim od strane političara-kriminalaca, pripadnika korumpiranih elita i plutokracije, koji su prekrajanjem povijesti u političke svrhe raspirivali nacionalizam.

U Ruandi je pogubljeno više od 800 000 ljudi, na Balkanu je život izgubilo približno 230 000 ljudi a milijuni drugih su postali izbjeglice i beskućnici; u Africi su pobijeni milijuni nedužnih, a još su milijuni inih ostali bez krova nad glavom ili su preživjeli kao izbjeglice odnosno kao interno prognani u vlastitim zemljama. Sve te tragedije podsjećaju nas koliko je krhka ljuska civilizacija. Dugoročna posljedica tog kolektivnog ludila bila je uništena nada u bolju budućnost cijelog jednog naraštaja u mnogima od tih zemalja. "Tragičnost života," kako je rekao moj sunarodnjak, Alžašanin Albert Schweitzer, "je u onome što umre u nama dok smo još živi." Još jedan žalostan pokazatelj koliko je uistinu krhka ljuska civilizacija.

Znamo da se širitelji mržnje i zagovaratelji nasilja gnušaju kulture. Kultura simbolizira preobrazbu i kontinuitet učenja, tradicije, filozofije, umjetnosti i glazbe te, ponajvažnije, kontinuitet ideja. Silnici iz prošlosti i njihovi oponašatelji u sadašnjosti gnušaju se svih tih stvari, jer su one antiteza njihovim pozivima na nasilje, njihovoj okrutnosti, strahu i mržnji. Nije slučajno da su uvijek prve mete njihova nasilja crkve, sinagoge, samostani i džamije. Napadi na svete hramove su napadi na zajednicu i pokušaj slamanja duha zajednice kao cjeline te poruka svijetu da takvim zločincima ništa nije sveto.

Vidjeli smo kako se u 20. stoljeću ponavlja nemoć Zapada pred licem zla: od Armenije do holokausta, od Ruande do Ovčare, od Srebrenice do Darfura. S vreme-

nom smo naučili da tolerancija i uspješna multietničnost ne dolaze prirodno. Njih treba njegovati, podržavati i osnaživati. A kada ih se osporava i kada su ugrožene, svatko od nas dužan je stati u njihovu odbranu, koliko radi vlastitog interesa, toliko i zbog morala.

Povijesno gledano, previše često smo svi bili pasivni pred strahovitim nepravdama i promatrali pokolje nedužnih te dopuštali zlu da pobijedi. To autodestruktivno ludilo nije osobitost samo naroda juga Središnje Europe ili Afrike i Bliskog istoka – rijetke su države koje u svojoj povijesti nisu skrenule s puta. Povijest mnogih naših zemalja također bilježi zlostavljanje i izrabljivanje manjina iz političkih, etničkih ili vjerskih razloga. Ipak, imamo sreću što je naša nacionalna svijest počela shvaćati ono što zna svaki dobar psihijatar: dok netko ne shvati da ima problem, nema mu lijeka.

Uvidjeli smo pogreške i počeli ispravljati krivdu, korigirati povijest i popravljati nepravde. Kada se nađemo pred izazovom zaostataka prošlosti cilj nam nije samo odstraniti zlo, već izgraditi zajedničku budućnost koja će nam ispuniti nadu u mir i pravdu te otvoriti prostor za prevlast ljudskog dostojanstva. Tijekom karijere iz prve ruke sam došao do spoznaje da su države poput organizama – postoje virusi koji su za njih puno opasniji od bilo kojeg naoružanog neprijatelja. Države mogu oboljeti, zaraziti se plemenskim duhom, rasizmom, nacionalizmom, fašizmom i ksenofobijom. Ti virusi su još razorniji kada je tijelo politike već oslabljeno utjecajima autoritarne vladavine i korupcije, ili kada državni aparat ometa prirodne obrambene mehanizme, koje u normalnim okolnostima predstavljaju pravna država, neovisni mediji i akademska kritika.

U bivšoj Jugoslaviji i na afričkom kontinentu bio je dovoljan samo jedan mali korak da političko djelovanje skrene u prorokovanje, pri čemu su s lanca puštene najmračnije sile ljudske prirode. Arhiv Carnegie Endowment čuva izvješće koje je 1914. bilo pripremljeno za grofa d'Estournellesa de Constanta, s komentarom prvih Balkanskih ratova toga stoljeća. Zaključak izvješća i danas zvuči istinito: "Ponavljamo, pravi krivci za dugi popis smaknuća, atentata, nasilnih utapanja, paleži, krvoprolića i okrutnosti sadržanih u ovom izvješću, nisu narodi Balkana. Ovdje sućut mora prevladati zgražanje. Nemojmo si dopustiti da osudimo žrtve.

Pravi krivci su oni koji zavode javnost i koriste neznanje naroda za širenje uznemirujućih glasina i dizanje uzbuna, gurajući svoju zemlju te posljedično i ostale zemlje u neprijateljstvo. Pravi krivci su oni koji iz vlastitog interesa ili sklonosti stalno govore da je rat neizbježan te ga tako i čine neizbježnim, tvrdeći pritom da ga ne mogu zaustaviti. Pravi krivci su oni koji opći interes žrtvuju za svoj osobni, kojega pak jako slabo razumiju, oni koji svojim zemljama nameću sterilnu politiku sukoba i protumjera. U stvarnosti ne postoji spasenje, nema izlaza ni za male države niti za velike zemlje, osim obostranog povjerenja i pomirbe.

" U posljednjih nekoliko godina globalni terorizam je samo potvrdio ono što svi znamo: ni jedna osoba, ni jedna zemlja niti kontinent više nisu sigurni. Prijetnje s

kojima smo suočeni imaju korijen u razornoj mješavini fanatizma i siromaštva u velikom dijelu svijeta. Ne smijemo podcijeniti, kako je rekao pisac: "Bijes i očaj ljudi koji sa zakašnjenjem pristižu u moderan svijet i koji demokraciju, njegovu primarnu ideologiju, poznaju samo kao još jedan u nizu privida." Neprijatelji slobode govora, tolerancije i vjerskih sloboda uvijek će nas napadati zbog toga što jesmo, a ne zbog onoga što smo učinili. Naša "prpošna" kultura slobode, ustavne demokracije, vjerskih sloboda i tržišnog gospodarstva ugrožava teokracije i autokracije, kao i sve druge oblike totalitarizma. Na neuspjeh Lige naroda u pružanju kolektivne sigurnosti svijet je odgovorio tako što je nakon krvoprolića u Drugom svjetskom ratu po drugi puta pokušao zajednički djelovati protiv međunarodnog nasilja. Sa zapadnim demokracijama kao podnositeljima prijedloga i uz snažnu međunarodnu potporu nastala je nova organizacija, Ujedinjeni narodi, čije vrijednosti vjerno odražavaju upravo one vrijednosti za koje se i sami zalažemo.

Više od bilo kojeg dokumenta, Povelja Ujedinjenih naroda predstavlja opći dogovor čovječanstva o načelima po kojima će biti uređeni međunarodni odnosi po mjeri ljudskog dostojanstva. U njoj je sadržana sva univerzalnost pravnog i moralnog autoriteta. Čak i usred užasa rata u Bosni ili krvoprolića u Africi, Povelja UN-a je ostala jedini dokument koji nikada nije odbila niti jedna strana u sukobu.

Tijekom službe u Ujedinjenim narodima, shvatio sam sljedeće: - kao prvo, ostvareni mirovni rezultati pokazuju da UN može dobro obaviti posao kada mu se dodijeli odgovarajući mandat, sredstva, organizacijska struktura i politička potpora - kao drugo, uspjeh je najbolji poticaj na daljnje uspjehe. Može se još puno učiniti na primjeni onoga što je naučeno i na poboljšanju stope uspješnosti mirovnih operacija UN-a.

Činjenica je da su rezultati mirovnih operacija UN-a tijekom posljednjih desetljeća mješoviti, no ne i katastrofalni. Ipak je bilo više solidnih uspjeha od teških neuspjeha, mada ovo drugo često dominira u međunarodnim medijima. Povijest će donijeti upućeniju procjenu jesu li neuspjesi koji su se dogodili bili operativne prirode, dakle u rukama Tajništva UN-a, ili politički, što je u djelokrugu zemalja članica Vijeća.

Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda u istočnoj Slavoniji (UNTAES) bila je primjer misije UN-a. NATO je nije želio, potpuno zaokupljen s više od 50.000 vojnika razmještenih u Bosni. U stvari, prvi izazov mi je bio osigurati sudjelovanje jedne zemlje članice NATO-a (Belgije), kako bih osigurao potporu NATO-a in extremis, uz dovoljno snažan sastav snaga kao jamstvo da takvu potporu neću ni morati zatražiti. Od ostalih zemalja najviše vojnika poslali su Jordan, Pakistan i Rusija, uz specijalizirane postrojbe iz Indonezije, Poljske, Slovačke i Ukrajine. Pod jedinstvenim zapovijednim lancem čvrstog i iskusnog belgijskog zapovjednika izvršno su izvršili zadaće. Vijeće sigurnosti dalo nam je čvrsti mandat s jasnim ovlastima SRSG-a¹ za združeno zapovijedanje nad vojnim, policijskim i civilnim postrojbama. Uspostavom nadzora nad regijom i njezinim granicama uspjeli smo zajamčiti i djelotvornost, usklađenost te relevantnost

rada tamošnjih nevladinih udruga. K tomu, ciljevi misije bili su jasno određeni i kasnije sažeti u šest ključnih točaka.

Diplomatski zbor u Zagrebu uključio se u punoj mjeri i funkcionirao je kao neformalna kontaktna skupina. Stalan protokol posjetitelja iz redova visokih dužnosnika i redoviti brifinzi u glavnim gradovima jamčili su političko razumijevanje i podršku. Uloga Vijeća sigurnosti u cijelosti je bila uzorna. Štoviše, na naš je zahtjev po prvi puta u svojoj povijesti Vijeće produljilo mandat tri mjeseca prije isteka, kako bi dalo do znanja da nestrpljenje i opstrukcije neće dovesti do ranijeg odlaska misije, već do ranijeg produljenja njezina mandata.

Vijeće je bitno odredilo naš uspjeh i odobravanjem "Pisma namjere" kojim je hrvatska vlada preuzela određene političke obveze prema Srbima i nakon završetka misije UNTAES-a. Politička odlučnost Vijeća da dovede posao do kraja bila je ključna i za pristanak Hrvatske na produžetak rada UN-a kroz Skupinu za potporu policiji, dok je OSCE uzimao zalet za nastavak dugoročnog praćenja i nadzora.

Konačno, ne treba podcijeniti ni operativne prednosti UN-ova moralnog i pravnog autoriteta. To se poglavito odnosi na nove države, koje traže potvrdu svoje međunarodne osobnosti kroz priznanje i članstvo u UN-u. Bila mi je osobna čast dodati jednu povijesnu fusnotu hrvatskoj povijesti i mirnom reintegracijom regije osigurati hrvatsku teritorijalnu cjelovitost.

Naposljetku, sam Chesterman je napisao: "Prijelazne uprave prije svega ovise o povjerenju lokalnih sudionika. Za pridobivanje i zadržavanje tog povjerenja potrebna je određena razina razumijevanja, senzitivnosti i poštivanja lokalne tradicije i političkih težnji, što je često nedostajalo prijelaznim upravama. Način upravljanja tim povjerenjem u velikoj će mjeri odrediti nasljeđe neke prijelazne uprave." Ako je tomu tako, nasljeđe UNTAES-a je zajamčeno.

Na koncu, treba uvažiti i činjenicu da je na planetu koji - i dalje u sjeni nuklearne prijetnje - zbog globalnih komunikacija postaje sve manjim, a uslijed raspršenosti moći i sve turbulentnijim, zadatak postizanja stabilnosti, sigurnosti i napretka je najdublji izazov čovječanstva. U doba ugroženosti brzim nuklearnim rastom i državno potpomognutim terorizmom, tendencije ka globalnoj anarhiji i dalje ostaju izvorom stvarne opasnosti. Apsurdno je misliti da se možemo izmaći pred tim problemima. Ovo je svijet velike potencijalne nestabilnosti i velike potencijalne opasnosti. Nema sigurnosti u izolacionizmu. Svima nam je zdravlje svjetskog gospodarstva velik i izravan interes, a sigurnosne prijetnje u mnogim dijelovima svijeta mogu utjecati na naše blagostanje, sigurnost i saveze, dok ćemo sudbinu bratskih ljudskih bića uvijek nositi na svojoj moralnoj savjesti. Zajednička budućnost svih nas kao građana svijeta počiva na područjima u stalnom širenju - društvenim, znanstvenim, kulturnim, obrazovnim, gospodarskim i političkim. Iz izolacije se ne možemo baviti problemima s kojima smo svi suočeni: prenapučenošću, nedostatnošću vodnih resursa, glađu, nebrigom za okoliš

i globalnim zatopljenjem. Treba nam šira međunarodna suradnja i univerzalni dijalog u potrazi za onim što možemo učiniti jedni za druge, a ne jedni protiv drugih.

Liberalna politička misao razvila se uglavnom razradom dvaju uporišnih društvenih i moralnih ideja – da je politika osobita po tome, što je to čin postizanja nenasilnih prilagodbi između suprotnih interesa, te da su demokratske procedure jedini učinkovit put ka ostvarivanju takvih prilagodbi. Ovaj koncept nas prati još od doba Perikla. Kontekst građanskog sklada i zajedničkog života kao Atenski idol pružio je prostor dvjema fundamentalnim doktrinama koje čine stupove modernih društava: slobodi pojedinca i vladavini prava. Vladavina prava je u samom središtu ove dvije uporišne društvene i moralne ideje.

Vladavina prava je ulje koje podmazuje složeni kostur naših društava, koja nam pak omogućavaju ustroj političkih, gospodarskih i društvenih ustanova i njihovo predvidljivo i uredno funkcioniranje.

Kada se bude pisala povijesti ovoga razdoblja, nadam se da će povjesničari napisati da mi nismo bili 'stavljeni na vagu i proglašeni nedoraslima'² već da smo živjeli dostojno izazovima svojega vremena. Da smo izabrali suosjećajnost umjesto sebeljublja, hrabrost umjesto udobnosti, te da su naši narodi radili pravedno i, što je još puno važnije, uradili ispravno.

HNK Osijek, govor generala Kleina prigodom primanja počasnog doktorata Sveučilišta J.J. Strossmayera (Foto: Marko Mrkonjić/PIXSELL)

-
- 1) SRSG: Special Representative of Secretary General – Posebni predstavnik Glavnog tajnika UN-a
 - 2) Prema starozavjetnoj priči „Baltazarova gozba“, razuzdani kralj Baltazar pozva Daniela da mu protumači poruku koju je na zidu njegove palače ispisala ruka poslana od Jahve: Mene, Mene, Tekel, Parsin. Navod se odnosi na dio poruke izražen riječju Tekel: „bio si vagnut na tezulji i nađen si prelagan.“ Ostali dijelovi poruke: „Mene: izmjerio je Bog tvoje kraljevstvo i učinio mu kraj; Parsin: razdijeljeno je tvoje kraljevstvo i predano Medijcima i Perzijancima.“ (Biblija; Kršćanska sadašnjost, 1983; urednici Dr. Jure Kaštelan i Bonaventura Duda; Daniel.

JACQUES PAUL KLEIN Osijek, 3. svibnja 2011.
S engleskog preveo: IVICA ZEC

Za osobite osobne zasluge u provedbi i uspješnom dovršetku mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja i ostvarenju višegodišnjeg sna svih hrvatskih prognanika - prava na dom, povratak i obnovu života u ranije okupiranim područjima istočne Hrvatske, Zajednica povratnika Hrvatske dodijelila je prijelaznom upravitelju hrvatskog Podunavlja generalu Jacques Paul Kleinu Povelju zahvalnosti, 1. lipnja 2011. prigodom njegovoga posjeta gradu Osijeku na poziv Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer koje mu je dodijelilo počasni doktorat na svečanosti u Hrvatskom Narodnom kazalištu.

Josip Kompanović, predsjednik Zajednice povratnika Hrvatske i Branko Pek uručuju J.P. Kleinu Povelju zahvalnosti 1.06.2011. u Osijeku

Jacquse Paul Klein:

Srbima sam poručio: Možete ostati i živjeti normalno ili se iselite

Večernji list, 25. studeni 2019.

S umirovljenim američkim generalom, koji će u siječnju napuniti 81. godinu i sa suprugom živi u Church Fallsu nadomak Washingtonu, razgovaramo na dan sjećanja na Vukovar i uoči 20. godišnjice smrti Franje Tuđmana, grada i političara koji su mu obilježili karijeru

Vukovar koji sam zatekao početkom 1996. izgledao je kao Staljingrad poslije II. svjetskog rata. No nelagoda od te postapokaliptične slike nije se mogla mjeriti s užasom kad smo otkrili što se skriva ispod tla. Otkopali smo masovnu grobnicu, iz nje vadili, jedno, drugo, treće, deseto tijelo. Na njima je još bila odjeća, s njih su visili privjesci s križevima ili svecima. Još su imali zavoje, neki gips, drugi proteze. Ta tijela odvedenih iz vukovarske bolnice, ta tijela nemoćnih koje su tukli prije smaknuća, to nije bio dokaz ratnog zločina, već apsolutne nehumanosti.

– Radili smo korak po korak – govori o mirnoj integraciji i mandatu koji je počeo susretom s majkama ubijenih koje su prosvjedovale pred sjedištem UN-a u Zagrebu i otkopavanjem grobnice na Ovčari, uz vodstvo ljudi s Međunarodnog kaznenog suda za ratne zločine (ICTY).

Nije bilo lako, s jedne strane bilo je tu stanovništvo, nepovjerljivo, ali izmučeno, s druge oni koji su podrivali proces.

Situacija je bila vrlo napeta, ali sam bio jasan. Rekao sam im da tu regiju moramo reintegrirati u Hrvatsku. Poručio sam da su manjina i da imaju izbor: ostati, izvaditi domovnicu, glasovati, štitit ćemo njihovu sigurnost i imovinu, crkve i pismo, ili otići u Srbiju kao raseljena osoba u izbjeglički kamp.

J.P. Klein u razgovoru s Goranom Hadžićem (Foto Screen Shot)

Rekao sam im da nemaju jake karte, ali ako pametno odigraju, dobit će beneficije. Neprestane probleme radio nam je Goran Hadžić, zastrašivao je ljude najavljujući smak svijeta. Rekao sam im da će ih napustiti i pobjeći čim zagusti. I tako je i bilo – govori Klein.

Podršku su pak sa srpske strane imali od Vojislava Stanimirovića, dok su s hrvatske strane tu bili Vesna Škare Ožbolt, Ivica Kostović te posebice Ivica Vrkić.

General J. P. Klein, Ivan Vrkić, Vojislav Stanimirović

On je, kaže Klein, uživao toliku reputaciju da je bio jedina osoba koja se mogla nesmetano kretati regijom da ga ne ubiju. – Franjo Tuđman je bio mudar i suradnja s njim je tekla jako dobro. Shvatio je da što prije obavimo posao, prije ćemo otići te da je najbolje surađivati. Nisam imao problema ni s Gojkom Šuškom, slijedio je upute do zadnjeg slova i nije imao neo-visnu agendu - govori Klein.

– Tuđman je uvijek govorio da nema problema sa Srbima, samo ne želi da imaju većinsku ulogu - ističe.

Nismo imali nalog za uhićenje na terenu, pitanje ratnih zločina i dalje je dominiralo agendom. Nakon otkopavanja grobnice, postavilo se pitanje, što sada? Do tada niti jedna osoba nije za ta nedjela bila uhićena. Istu frustraciju s Kleinom je u proljeće te godine podijelila haaška tužiteljica Louise Arbour.

“Jacques”, potužila mu se, “imam tužitelje, imam ćelije, ali nemam niti jednog zločinca!”

– Ako postoji ijedan u istočnoj Slavoniji, predat ću vam ga, rekao sam joj. Ne, nije tu, živi u Somboru, ali ponekad dolazi. Ok, uhitit ću ga - govori nam Klein o trenutku kad počinje akcija uhićenja prvog ratnog zločinca s područja bivše Jugoslavije - gradonačelnik Vukovara za vrijeme okupacije kojega su svjedoci prepoznali na farmi u vrijeme pogubljenja, Slavka Dokmanovića.

Klein je otišao u New York, u UN, provjeriti ima li mandat uhititi ga. Imao je, potvrdili su na East Riveru. Srce operacije bila je specijalna jedinica poljske vojske GROM, jedan je vojnik glumio Dokmanovića, a ostali su vježbali presretanje, stavljan-

Uhićenje Slavka Dokmanovića (Foto: news.un.org)

je u automobil i prekrivanje crnom vrećom te prijevoz do zračne luke u Čepinu. Kad je stigla informacija s ICTY-a da su uspjeli namamiti Dokmanovića u Hrvatsku, bili su spremni. Klein je od belgijske vlade naručio zrakoplov, Poljaci su zaustavili Dokmanovićevo vozilo, haaški tužitelji su mu pročitali optužnicu te je prvi ratni zločinac za sat i pol bio ukrcan na zrakoplov i na putu za Haag.

Čitanje optužnice Slavku Dokmanoviću
(Foto: news.un.org)

U autu s Dokmanovićem bio je Milan Knežević, još jedan vukovarski političar i Klein mu je poručio kako, zbog zaštite 6000 vojnika UN-a, želi da operacija ostane tajna, no sljedećeg dana svi su beogradski mediji izašli s istom naslovnicom: UN je kidnapirao Dokmanovića. – Nazvao sam Kneževića i rekao da je prekršio džentlmenški dogovor. Stoga, kazao sam, nemam izbora negoli vam napisati pismo. Nije finalizirano, ali dajte da vam pročitam kostur:

“Dragi gospodine Kneževiću, zadužili ste međunarodnu zajednicu jer bez informacije koje ste nam dostavljali uhićenje Dokmanovića ne bi bilo moguće”.

“Stanite, ubit ćete me,” vikao je Knežević. Neću ja, oni će, odvratio sam mu - govori Klein.

Nije trebalo dugo da generala nazove srbijanski ministar vanjskih poslova Milan Milutinović, da bi ga pozvao na razgovor u Beograd jer je Milošević bio bijesan. – Otimate ljude iz moje zemlje, neću tolerirati takva sr... - vikao je Milošević na engleskom.

Slobodan Milošević i Milan Milutinović
(Foto: STR)

– Dajte da vam pokažem ta vaša sr... - kazao mu je Klein i izvadio fotografije akcije. – Hoćete mi reći da je Dokmanović sam došao u Vukovar? Onda je budala - kazao je Milošević i priča je bila završena.

Milošević je bio kratkovidan, bez ikakve dugoročne strateške vizije, kao što je imao

Tuđman, novac i moć su ga zanimali više nego bilo što drugo, ocjenjuje Klein i prisjeća se znakovitog razgovora.

– Radite isto što i Hitler, iskoristio je Nijemce u Rumunjskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Poljskoj. Uništio je te zajednice i pretvorio ih u izbjeglice. Vi ste to isto napravili svojim ljudima - upozorio ga je Klein – To je njihov problem - odvratio mu je Milošević.

– Tragično, zaista tragično da je Srbija imala takvog vođu i da nikada nije preuzeo odgovornost. A vukao je sve konce, i Hadžić i ostali iz Hrvatske bili su potpuno pod njegovom kontrolom - govori Klein. Jednako odlučan Milošević je bio i kad mu je

Klein nudio da mu preda dokaze o zločinima hrvatske strane.

– Ne bi li to onda značilo da surađujem sa sudom? Onda ne dam - ustrajao je.

Sramotno je to što govorite o Franji Tuđmanu. No takve je odgovore, kaže Klein, dobivao i u Zagrebu. Ta uhitili su Dokmanovića, mogu i druge. Nisu dali. No Zagreb je bio kooperativniji kad je bila riječ o drugim problemima - trebalo je ponovno povezati telefonske, poštanske i željezničke linije. A trebalo je i zamijeniti dinar kunama.

– Rekao sam Tuđmanu da imamo ideju kako to napraviti. Na tom je području nekoliko tisuća umirovljenika koji mirovine nisu dobivali godinama. Isplatite im mirovinu.

Isplatite mirovine Srbima u Podunavlju.
(Foto: Večernji list)

– Hoćete da Srbima plaćam? Pa moji ljudi ih ne primaju, učitelji, vojnici... – Platite im. Jer kad baka primi kune i ode po slatkiše za unuke, a tamo joj prodavač počne vikati da neće ustaški novac, ona će ga izudarati kišobranom po glavi.

– Sviđa mi se ideja. Kostoviću, radi s Kleinom - poručio je Tuđman, a Kostović ga je primio pod ruku i stisnuo dok su izlazili. Što mi to radite, šaptao je, sutra kad izađu novine, neće pisati da je Tuđman dao mirovine Srbima, već Kostović. Klein ga je umirio, pustite da vidimo kako će ići - i profunkcioniralo je.

Korak po korak, ponavlja Klein, kao kad su odlučili zauzeti naftno polje Đeletovci koje je držao Arkan. UNPROFOR se nije usudio ući u to područje, ograđeno tenkovskim zaprekama. Glupost, kazao je Klein, ići ćemo kamo želimo. U jednom danu stotine vozila s Arkanovim ljudima prešlo je preko granice u Srbiju. U zadnji se tren pojavio i Arkan, kazavši kako ne želi probleme i pucnjavu. –

Željko Ražnjatović - Arkan
(Foto: Youtube Printscreen)

Tragično je da nismo imali nalog za uhićenje - ističe Klein. Drugi dan, na Tuđmanov rođendan, je nazvao predsjednika i

čestitao mu.

– Vaš rođendanski dar je taj da je UN zauzeo Đeletovce i možete ih posjetiti kad god želite. – Ma ne, UN to nikada ne bi napravio - smijao se Tuđman. – Sve je obavljeno. Pošaljite Šarinića, dolazi helikopter - odvratio mu je.

Iz Kleinov perspektive njegova misija je bila uspješna. Kad je prije nekoliko godina boravio u Vukovaru vidio je mir. No ostavština rata je još tu, kažemo. Može li razumjeti osjećaje ljudi koji u susjedstvu vide svoje silovatelje ili krvnike. – O da. To mi se i dogodilo u BiH. prišla mi je žena i kazala da je sreća muškarca koji joj je ubio sina. Suočila se s njim, ovaj ju je odgurnuo. Molila me da ga uhitim, ali mi u BiH nismo imali policijske ovlasti - govori i spominje veliku dilemu: nevini ne mogu biti oslobođeni dok krivci ne budu kažnjeni. No je li uvijek to moguće.

– Pitao sam haašku tužiteljicu Carlu del Ponte što misli, koliko ima ratnih zločinaca u cijeloj regiji. Okrenula se prema pomoćniku, a on je rekao, četiri, četiri i pol tisuće. Vidite naš problem, kazala je, kako optužiti i uhititi njih sve. Stoga smo napravili popis onih najgorih i na njih idemo - prisjeća se.

– Hrvatska ima manjine, kao i druge države i sve dok su lojalni građani, gdje je problem. Koliko je nacista pobjeglo, koliko je tisuća onih koji su ubijali židove izbjeglo sud. Da ja odgajam dijete u tom području, želio bih da govori apsolutno sve jezike i pozna pisma, i bude inkluzivan jer kako će inače biti dobar u poslu - govori general. Dobro zna situaciju, zna i za odvojene škole. – Koja je korist od toga? Hoće li ta djeca jednog dana zbog toga biti bolji poslovni ljudi, odvjetnici, liječnici? - govori: -

Istočnoj Slavoniji trebaju ulaganja i gospodarski rast. Za stariju generaciju je možda prekasno, no mladi imaju šansu.

Autor: Sandra Veljković

Izvor: <https://www.vecernji.hr/vijesti/jacques-paul-klein-srbima-sam-porucio-mozete-ostati-i-zivjeti-normalno-ili-se-iselite-1361709> - www.vecernji.hr

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman primio u predsjedničkim dvorima generala Jacques Paul Kleina (Izvro: Cropix)

INA-ina naftna polja u Đeletovcima (Foto: Facebook)

O REINTEGRACIJI SASVIM OSOBNO

IVAN VRKIĆ, predstojnik Vladina ureda
prijelazne uprave u hrvatskom Podunavlju
1996-1998.

Koliko je god Vukovar ratna tema broj jedan, isto je toliko i prvorazredna mirotvorna tema. Zaslužuje posebnu pozornost kako bi se na iskustvima ratnoga herojstva i mirotvornoga misionarstva moglo učiti o fenomenu “vukovarstva”.

Na primjeru Vukovara razvidno je da pravi heroji u ratu mogu biti nositelji ideje o miru. Integracija je bila cjelokupan društveni proces preobrazbe od rata do mira, koji je na prostoru istočne Hrvatske po ratnim i mirotvornim učincima dosegao vrhunac. Usudio bih se ustvrditi - ako smo rat dobili ratnom vatrom, mir smo ovdje dobili mirovnim varnicama.

U ambijentu slave, nakon sjajnih vojnih pobjeda u vojnim operacijama “Bljesak” i “Oluja”, a istodobno pod dojmom ratnih gubitaka, mučki ubijenih, posebno nestalih, te razorenih domova, crkava i drugih građevina, ne može se zaniijekati da su Hrvati uglavnom bili željni osvete.

Sama ideja da se nakon takvih vojnih uspjeha mirno završi rat na prostoru gdje su bile najžešće borbe i posljedice srpske agresije činila se gotovo suludom. U takvim uvjetima bila je hrabrost donijeti odluku da se tu na miran način uspostavi hrvatska vlast. To više što je u samome političkome vrhu bilo osoba koje su govorile da neće doći u Vukovar dok je u njemu ijedan Srbin. Viđao sam ih poslije u Vukovaru, ali nisam nikad vidio crvenilo na licu. Ili pak neki drugi, koji su postali naknadni Europejci, optuživali su me u medijima da sam američki (Kleinov) špijun jer sam, obavljajući svoj posao, surađivao s generalom Kleinom.

Drugi problem, jednako važan kao prvi, bio je u tome što su mnogi operativci u toj mirotvornoj misiji bili uvjereni da je njihov posao bio prevariti Srbe, a ne stvoriti političke pretpostavke za uspostavu hrvatske vlasti. Vlasti koja Srbima kao građanima mora omogućiti ravnopravno sudjelovanje u životu i razvoju Hrvatske. Takav je stav bio toliko raširen da mi je gotovo jednako opasno bilo raditi u Osijeku, gdje je bio Ured za uspostavu hrvatske vlasti u Podunavlju, ili u Vukovaru, gdje sam gotovo od prvih dana misije svakodnevno odlazio najprije u Ured UNTAES-a, Kleinu, a potom i u naš ured koji smo ondje osnovali. Srbi su me ondje dočekivali kao ustašu, to više što sam bio poznat kao hrvatski nacionalist iz sedamdesetih godina, dok su me u Osijeku smatrali izdajicom “što uopće razgovaram s četnicima”. Veći je problem bio pomiriti te dvije krajnosti, jer su njihovi zagovornici bili lokalni moćnici i na jednoj i na drugoj strani,

negoli ostvarivati sam program te misije.

Naravno, ne mogu se zanemariti ni politički marginalci, najčešće oni iz Zagreba, iz same vrhuške, koji su političke bodove željeli zaraditi fotografiranjem, a posao je morao odraditi netko drugi. Dodamo li tome neučinkovitost birokracije, koja nema sluha za ono što se događa izvan njihova prostora, ostaje zaključak da je bilo više zapreka nego prostora koji bi jamčio uspjeh misije. U takvim uvjetima nitko nije vjerovao u uspjeh misije. Pod dojmom rata uspjeh se nije ni mogao očekivati, ali iznenađuje činjenica da je samo vrlo uski krug političkoga vrha vjerovao u taj posao.

Ja sam imao vrlo jasan zadatak: uspostaviti hrvatsku vlast u okupiranome prostoru u koji sam ušao kao prvi Hrvat. Zatekao sam Srbe koji u tom trenutku još nisu bili svjesni da će to ponovno i faktički biti Hrvatska. Vjerovali su da će to ipak ostati srpsko u sklopu "Velike Srbije". Svaki je razgovor na početku bio smiješan. Toliko smo bili oprječni u očekivanjima da su prvi razgovori bili razgovori gluhih.

IVAN VRKIĆ i J. P. KLEIN

I Klein, koji je zastupao međunarodnu zajednicu, lutao je između nas. Svi smo zajedno bili zbunjeni i teško je bilo nazrijeti učinke. Najvažnije je bilo rastvoriti okupirani prostor. Izmišljao sam različite prijedloge, od posjeta naših ljudi grobovima do prvih razgovora o ponudi sjemena i gnojiva za neobrađena polja, ili telefonskih veza, pa izmišljenih informacija koje smo navodno dobivali iz tog zatvorenoga područja, pa sve do otvaranja tzv. Žikine pijace nadomak Osijeka, gdje su se mogli sastajati najprije rodbina, rastavljene

obitelji iz dvaju dijelova Hrvatske, okupirane i slobodne.

Bila je važna komunikacija kojom su se smanjivale tenzije i polako vraćalo povjerenje. Krug onih koji su komunicirali svakim se danom širio, osobito kada smo uveli razne odbore za suradnju. Tada se krug proširio na više stotina osoba s obje strane. Prisjećam se velikih problema zbog poljoprivrede. Predložio sam da isporučimo sjeme i gnojivo u Baranju. To sam dogovorio sa selima u kojima su bili nastanjeni Mađari. Naravno, tome su se suprotstavili prognanici uz pitanje: "Zar nije dovoljno što su pucali po nama, a sada im još besplatno dajemo sjeme i gnojivo?" Još je veći problem bio to što mi Vlada nikako nije pisano odobrila taj plan. Ja sam sporazum sa Srbima potpisao, a tek mjesec dana nakon moga potpisa javili su mi iz Vlade da su mi ga odobrili.

Da bi misija uopće uspjela, morao sam dobro surađivati sa Srbima i s Kleinom,

kao međunarodnim predstavnikom. U vukovarskome sam kraju izabrao dr. Vojislava Stanimirovića, a u Baranji Vasu Žigića. Trebalo je stvoriti nekakav odnos povjerenja, ali ne i više od toga, jer prijateljstvo zbog ratnih posljedica ne bi odgovaralo ni meni zbog mojih Hrvata, ni njima, jasno, zbog Srba. Nije bilo lako pronaći mjeru u tom odnosu. Ravnao sam se tako da pokušam uspostaviti odnos u kojemu nikad ne smijem igrati na kartu podvale i laži, što je tipično za balkanske okolnosti i odnose. Tek kad smo stekli međusobno povjerenje, pojavili su se i prvi pozitivni učinci.

Posebno sam u svakome trenutku vodio računa o našim prognanicima. Nisam smio povući potez koji bi me pred njima diskreditirao. Tako sam imao velikih problema s Goranom Hadžićem zato što se ni pri jednom susretu nisam htio s njime rukovati. Čak se i Tuđman ljutio zašto to činim, jer sam bio zadužen u ime hrvatske Vlade za pregovore s njim. Dok me Hadžić po beogradskim novinama napadao da sam “nevaspitan”, majka Kata Šoljić pri prvome mi je susretu rekla da me priznala tek kad je vidjela da “onom četniku ne želim pružiti ruku”. A Klein je tu priču promatrao sa svoje, neopterećene razine i stalno je govorio da će mi – pružim li mu ruku – ostaviti Hadžićev “Cadillac” kad ga otjera iz “žute kuće”. Žuta je kuća, naime, bio dvorac u Erdutu u kojemu je Goran Hadžić kao “predsjednik” fantomske “krajine” stolovao.

Nacionalni odbor za uspostavu povjerenja na sjednici u Vukovaru, slijeva sjede: Mirko Tankosić, Vojislav Stanimirović, Vesna Škare Ožbolt, Vladimir Štengl i Ivica Vrkić (Foto: Boris Bajrak)

Sa Stanimirovićem i Žigićem dobro sam surađivao. Obojica su bili Srbi koji su bili svjesni političkoga ishoda i bili su spremni u takvim odnosima izvući najviše što je moguće za Srbe. Toga sam bio svjestan, ali granica ispod koje nisam mogao ići bila je uspostava hrvatske vlasti što je prije moguće, uz uvjet da ne povrijedim Vukovarce koji su najgore prošli u ovom ratu. Vukovarci i njihova sudbina bili su moj moralni okvir u kojemu sam pokušavao pronaći rješenja za završetak mirovne misije.

Često mi je bilo teško zbog toga što sam na terenu imao jednu procjenu, a u Zagrebu to što sam predlagao nije bilo prihvatljivo. U tom je odnosu predsjednik Tuđman, koliko se god to zbog nekih drugih okolnosti mnogima čini neshvatljivim, bio osoba s kojom sam, uz pomoć Vesne Škare Ožbolt, najlakše i najbolje surađivao. Bez njegova razumijevanja mnoge bi se stvari odvijale sasvim drugačije.

Za Srbe je najveći šok bio kada se Tuđman prvi put pojavio u Vukovaru. Tada

je mnogima bilo jasno da je slododna Hrvatska otvorila vrata okupiranoj Hrvatskoj. Da misija nije bila jednostavna, jednoznačna ni laka, najbolji je dokaz dolazak “vlaka slobode” u Vukovar. Pašalić i ekipa oko njega htjeli su da dolazak vlaka ne bude samo misija mira nego da to bude i javna manifestacija konačne pobjede Hrvatske u Vukovaru. I ja sam to želio, ali ne na Pašalićev način, a ni u tom trenutku jer sam smatrao da je prerano za to.

Predsjednik Tuđman u Vukovaru 8. lipnja 1997. (Foto: Davor Višnjić)

odgovorio i vrata vlaku bila su otvorena, a Klein mi je poslije rekao da sam mu sa Srbima došao iza leđa.

No ni to što sam Kleina pritjerao – zahvaljujući Srbima – u kut, nije bio dovoljno jak adut Zagrebu, posebice najbližim Tuđmanovim suradnicima. Tako sam u tom istome vlaku za Vukovar stigao u zadnjemu vagonu.

JACQUES PAUL KLEIN omogućio je dolazak hrvatskog predsjednika dr. FRANJE TUĐMANA u Hrvatsko Podunavlje 3.12.1996

nas je mislio da ćemo vratiti svoj teritorij i da se isplati uložiti novac kako bi se ostvarila cjelovita Hrvatska.

Srbi su se snažno odupirali ideji o dolasku vlaka, a Klein nije htio odobriti dolazak vlaka bez suglasnosti Srba. Tu je posebno došlo do izražaja povjerenje koje sam uspostavio sa Srbima. Kad je Klein na sastanku rekao da je protiv dolaska vlaka jer se boji za sigurnost, uskočio sam i upitao šefa prijelazne policije Peru Đukića može li on jamčiti sigurnost. On je potvrdno

Klein je dobio mandat da uspostavi hrvatsku vlast u okupiranim dijelovima Hrvatske. Pokazivao je odlučnost bez koje ta mirovna misija ne bi mogla uspjeti. Njegova je uloga bila bitna, iako je nije bilo lako razumjeti u svemu. Ponajprije, često smo se sporili u svezi s time što trošak reintegracije mora ići na račun Hrvata. Čak mi se čini da je uživao u tom trošku jer mu je bilo žao Srba, koji su zbog svojih političara došli u tako tešku situaciju. Za

Reintegracija je “Oluja” na miran način, kao i iskušenje koje su Hrvati položili na najbolji mogući način. Reintegracija pokazuje zrelost hrvatskoga naroda, koji je

zbog svoga kulturološkoga naslijeđa, bez obzira na kratke dane državotvornosti, uspio stvoriti državu i znao je obraniti prije nego što je u njoj uspio imalo uživati.

Povratak vlasti uslijedio je nakon izbora. Trebalo je održati izbore tako da se uspostavi hrvatska vlast, Hrvati vrate, a da Srbi koji se nisu ogriješili u ratu ostanu u Hrvatskoj. Koliko je nova vlast bila izabrana, a koliko ju je “izabrao” Klein, ostavimo za neku drugu priliku, no sastavljena je ipak tako da su u blagoj prednosti bili Hrvati u Vukovaru, tek toliko da se Srbi ne bi uplašili prejake lokalne vlasti. Za samo konstituiranje tih tijela morao sam Srbima u Borovu osobno jamčiti da ću ih voziti u Osijek i vratiti u Baranju i Vukovar.

Misiju smo završili sjajno, bez ijedne žrtve. Nijedna mirovna misija u povijesti UN-a nije bila tako uspješna. Nije li mirna reintegracija upravo najbolja pokazna karta za ulazak male Hrvatske u veliku Europsku uniju?

IVAN VRKIĆ, dipl. iur. 2011.

Izvor: Branko Pek, PRAVO NA DOM, str: 341-343

Vukovar 2021. (Foto: B. Pek)

Obnovljeni Vukovarski vodotoranj - simbol Domovinskog rata
Foto: Branko Pek

Mirna reintegracija i tranzicijska pravda u RH

Dr.sc. Sandra Cvikić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Vukovar

“Tranzicijska pravda” može se objasniti kao skup procesa osmišljenih kako bi se odgovorilo na masovna kršenja ljudskih prava, koja su nastala kao rezultat političkih nemira, državne represije ili oružanog konflikta (Olsen, Payne i Reiter 2010).

Zločin protiv čovječnosti tijekom velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku (Foto: Toni Hnojčik)

Tranzicijska se pravda prema definiciji UN odnosi na veliki raspon procesa i mehanizama koje neka država koristi kako bi se suočila s nasljeđem zločina velikih razmjera počinjenih u prošlosti, te osigurala odgovornost za njihovo počinjenje, pružila pravda i omogućila pomirba. To je zapravo UN-ov okvir za jačanje vladavine prava, a temeljni elementi koji se globalno trebaju implementirati u tzv. društvima tranzicije kao što je Hrvatsko su:

- procesuiranje zločina, reparacijski programi, institucionalne reforme,
- kultura sjećanja, komisije za istinu i jednakost spolova;

odnosno sve to se čini kako bi se post-konfliktna/poslijeratna društva usmjerilo u pravcu uspostave demokracije, izgradnje trajnoga mira i ostvarenja vladavine prava. Pa se tako suočavanje s prošlošću temelji na principu – prava na istinu, prava na reparaciju, te jamstva za neponavljanje zločina. Kako se s njihovim definiranjem na globalnoj razini započelo po završetku Drugoga svjetskoga rata, standardizacija tih procesa i mehanizama bila je moguća jedino kroz zakonodavstvo i pravni okvir međunarodnoga humanitarnoga prava pa su se tako ljudska prava našla u temeljima svih politika tranzicijske pravde.

Ciljevi tranzicijske pravde... učinkovit odgovor na zločine počinjene u prošlosti, te: utvrđivanje činjenične istine o tome što se dogodilo i zašto, priznanje patnje žrtvama,

dovođenje zločinaca pred lice pravde, kompenzaciju za počinjene zločine, sprječavanje budućih sukoba i poticanje društvenog izlječenja (Delaye, 2015)

Ideja i cilj je stoga bilo utopistički izgraditi trajni mir, kojega su remetili gotovo po pravilu mali narodi s problematičnim (ne)demokratskim vladama, slabim institucijama, konfliktnim i nasilnim režimima autoritarnih vladara, te se građane u tim i takvim društvima treba poput djece preodgajati i reći im što im je činiti jer se pretpostavlja, da se sami nisu u stanju izboriti za svoja građanska i ljudska prava. Stoga, međunarodna zajednica, odnosno međunarodne organizacije, ponajprije Ujedinjeni narodi, u suradnji s aktivistima nevladinih udruga i vrlo često zajedno s predstavnicima vlasti u novoformiranim liberalnim demokracijama kao što je hrvatska uvode određene elemente tranzicijske pravde kojima snažno utječu na te narode i izgradnju njihove budućnosti.

U Hrvatskoj se već od samog početka srbijanske oružane agresije implementiraju određeni elementi tranzicijske pravde, koji kao i u mnogim drugim zemljama diljem svijeta, čine više zla nego dobrog što obično postane vidljivo nakon njihove provedbe pa je tako i sam početak Domovinskoga rata 1991. godine obilježen UN-vom Rezolucijom Vijeća sigurnosti 713¹.

Umjesto oružja za obranu od agresije EZ je počela dijeliti humanitarnu pomoć (Foto: Željko Gašparović)

Naime, interpretaciju tadašnje situacije tijekom i nakon opsade Vukovar i okupacije istočne Slavonije odredila je tvrdnja ekspertne skupine da zbog toga što nije bilo u mogućnosti utvrditi, a po njihovom mišljenju to nije bilo niti korisno, koji su inicijalni uzroci krize, sve zaraćene strane su podjednako krive jer se navodno nitko nije pridržavao dogovorenog.

Upravo od te Rezolucije Vijeća sigurnosti UN iz 1991. godine, moguće je pratiti implementaciju određenih elemenata tranzicijske pravde u međunarodnom upravljanju oružanim sukobima na području kojega definira kao 'Zapadni Balkan'.

U Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama svijeta koje su bile stavljene u kategoriju 'građanskih ratova' u kojima su sve strane uključene u konflikt podjednako krive bez utvrđivanja inicijalnih uzroka/pokretača sukoba; negativne posljedice primjene pozitivnih rješenja međunarodnoga humanitarnog prava u upravljanju si-

1) Rezolucija je bila još jedna od sramotnog niza odluka međunarodne zajednice (embargo EEZ na uvoz oružja u SFRJ, moratorij na odluke o razdruženju, izbjegavanje imenovanja agresora, javne potpore velikih sila bilo kakvoj Jugoslaviji) kojom su odmagali bespomoćnoj žrtvi velikosrpske agresije Hrvatskoj i opstruirali njen otpor, a pomagali srpsko-crnogorskoj agresiji.

Nastavak progona i ubijanja nesrpskog stanovništva u hrvatskom Podunavlju (Foto: Profimedia)

gurnosnom situacijom na ratom zahvaćenom teritoriju utjecat će uvelike i na političko rješavanje mirovnog procesa nakon 1995. godine.

Rješavanje nastalih problema tijekom Domovinskoga rata na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske pod upravom UN isključivo na razini humanitarnog prava dovelo je do selektivne primjene osiguranja ljudskih prava i izbjeglica/prognanika, do nastavka progona i ubijanja nesrpskoga stanovništva, kao i sustavno uništavanje i krađu javne i privatne imovine, te razvoj crnog tržišta i trgovine oružjem, opojnim drogama i ljudima.

Takva situacija ostaje u naslijeđe hrvatskim vlastima po završetku rata te od 1996. godine pa sve do okončanja procesa mirne reintegracije istočne Slavonije, povratnici i građani koji su odlučili ostati i živjeti u Republici Hrvatskoj prolaze kroz još jedno bolno razdoblje izgradnje pomirbe i suživota u ratom razorenim naseljima.

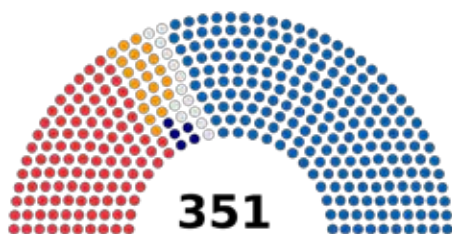
31. srpnja 1995. - Tuđmanovo pismo Akashiju -
nećemo pregovarati s Martićem (Foto: Screen Shot HRT)

Slobodan Milošević, Alija Izetbegović, Franjo Tuđman i
Warren Christopher na potpisivanju mirovnog sporazuma

Kako su hrvatskim vlastima nametnuti uvjeti u procesu pregovaranja s međunarodnom zajednicom s jedne strane, i s druge strane s predstavnicima srpskih vlasti okupiranog područja, ne samo osiguranje ljudskih prava nego i manjinskih prava, reparacije i povrata imovine (što se odnosilo ponajviše na stanarska prava) svim hrvat-

skim građanima, ponovno dolazi zbog primjene tih elemenata tranzicijske pravde do negativnog utjecaja na lokalno stanovništvo.

Prvi saziv hrvatskoga Državnog Sabora 1990.

Predsjednik Tuđman u Vukovaru 1997. pozvao je sve Srbe na pomirbu, suživot u Republici Hrvatskoj te obećao aboliciju.

I dalje dolazi do selektivne primjene politika osiguranja ljudskih i manjinskih prava koja rezultira njihovim međusobnim nadmetanjem i/ili izostankom. Uz to, dolazi i do političkog i manjinskog poduzetništva društveno-političkih elita koje dolaze na vlast nakon provedenih prvih slobodnih i demokratskih lokalnih izbora nakon okupacije. Isto tako sve jasnije postaje vidljiv selektivan i nepravedan povrat privatne imovine kao i procesuiranje i/ili amnestija počinjenih ratnih zločina. Sve to u velikoj mjeri onemogućilo je izgradnju iskrenog povjerenja i pomirbe te suživota zajednica koje su bile na sukobljenim stranama tijekom rata, ostavljajući po strani još

uvijek neriješena ključna prijeponska pitanja vezana uz rat i agresiju.

Na taj način se ulazi i u eurointegracijski proces koji Hrvatskoj donosi dodatne uvjete za članstvo koji su zapravo ključni elementi tranzicijske pravde sada implementirani kroz razne razvojne politike koje izdašno financira EU, a to su zaštita ljudskih prava i manjinskih prava, procesuiranje ratnih zločina tj. vladavina prava i prekogranična suradnja s donedavnim neprijateljima u susjednim državama. U tom kontekstu, puno se arbitriralo s dobrobiti hrvatskih građana, pogotovo onih koji su snažno traumatizirani ratnim razaranjima i ljudskim gubicima na istoku Hrvatske, dok se tijekom tog razdoblja sve do 2013. godine dopustila kriminalizacija onih vrijednosti koje se vezuje upravo uz Domovinski rat, a to su domoljublje, vjera, sjećanje, emocije pa i sam identitet onih koji su iznijeli najveći teret borbe za opstanak – branitelja i preživjelih.

Od ulaska u članstvo EU pa sve do danas hrvatsku se javnost kontinuirano suočava s prošlošću, a građane predisponira za neoliberalne vrijednosti zapadnih liberalnih demokracija koje u svoj svojoj humanosti proizvode negativne učinke na poslijeratna društva. Jedan takav eklatantan primjer je i bilo uvođenja dvojezičnosti

Ratni zločinci nekažnjeno i danas žive u gradu Vukovaru

Hrvatski branitelji ogorčeni postavljanjem ćirilčnih ploča u Vukovaru

u javni prostor grada Vukovara. Taj primjer pokazuje kako je moguće doći do negativnih učinaka uslijed pozitivne primjene zakona kojima se reguliraju prava građana.

Naime, dolazi se do problema u samoj primjeni pozitivnih prava manjinskih zajednica u Republici Hrvatskoj – čija prava sada dolaze u konflikt s ljudskim pravima preživjelih – žrtava pretrpljenoga ratnoga nasilja većinskog naroda. Nasilje i nacionalizam do kojega dolazi u postupku primjene takvih elemenata tranzicijske pravde u visoko traumatiziranim zajednicama grada Vukovara ukazuje na činjenicu da se u primjeni vrlo često arbitrira s dobrobiti onih na koje takve politike trebaju pozitivno

utjecati, a način na koji država provodi takve politike dovodi do daljnjih podjela, nerazumijevanja, kriminaliziranja i negiranja traume, emocija i sjećanja preživjelih – žrtava ratnoga nasilja.

U tom kontekstu nažalost ni civilno društvo ne pomaže, odnosno odmaže slijepo vjerujući u dobrobit humanitarnog prava i liberalne demokracije građanskih vrijednosti koje promovira u hrvatskome društvu, gdje se vrlo često zaboravlja da izdašno financirani projekti upravo u svrhu proizvodnje društvenih promjena na temelju tranzicijske pravde gotovo nikada nisu propitivani, niti se postavlja pitanje

zašto do sada, nakon toliko potrošenoga novca, rada i truda angažiranih aktivista za ljudska prava, u društvu nije došlo do željenih promjena, i zbog čega se u međuvremenu nije okrenulo k definiranju i realizaciji alternativnih rješenja primjerenijih našem društvu i lokalnim problemima. Uvijek se, kao dežurne krivce nažalost, optužuju hrvatski građani koji uz to što su snažno obilježeni traumom ratnoga nasilja, sada predstavljaju opasnost za društvo, jer su konzervativni, ksenofobni, rasisti, radikalni,

nacionalisti, psihički neuravnoteženi, žive u prošlosti i vjeruju u Boga.

Vukovar 18.11.1991. odlazak preživjelih Vukovaraca iz svoga grada.

Vrlo rijetko se propituju i kritički sagledavaju okolnosti primjene elemenata tranzicijske pravde koji se fragmentirano provode u Hrvatskoj (jer su tako ucijepljeni u zakonodavni okvir), a još manje se prozivaju na odgovornost društveno-političke elite koje nisu imale niti dostatnoga znanja ali i političke volje da međunarodno nametnuta neoliberalna rješenja za poslijeratna društva prilagode vlastitim uvjetima i u interesu svojih građana. U ratnim okolnostima u kojima se Hrvatska nalazila, razumljive su neke odluke koje su se donosile pod utjecajem moćnih međunarodnih geopolitičkih čimbenika, međutim nakon mirne reintegracija sve do danas, nažalost

nije došlo do emancipacije hrvatskih društveno-političkih elita koje bi bile u stanju zaštititi nacionalne interese svojih građana, ponajviše onih kojih su bili izravno pogođeni ratom.

Nažalost, još uvijek postoji jako malo spoznaja ne samo u javnosti nego i unutar hrvatske znanstvene zajednice, o svim tim i takvim procesima čija tranzicijska sudbina još uvijek nije poznata. Znanje koje se proizvodi izvan Hrvatske, ali i u Hrvatskoj, o nama samima te kako se nosimo s tranzicijskom pravdom – suočavanjem s prošlošću i naslijeđem rata i ratnih razaranja, obilježilo je hrvatske građane s negativnim predznakom onih populacija koje je potrebno 'civilizirati' jer još uvijek ne prihvaćaju dobro nove civilizacijske vrijednosti uljuđenog Zapada. Pri tome se ne propituje zašto nije došlo do iznalaženja novih načina putem kojih bi znanstvene spoznaje imale potencijal za promjenu i bile primjerenije za istraživanje poslijeratnih društava kao što je Hrvatsko; jer je očito da se ljudi teško mogu povezati na emocionalnoj ali i iskustvenoj razini s novo propagiranim vrijednostima ljudskih prava i tolerancije, ali se zato vrlo dobro mogu povezati sa svim onim što se odnosi na ljubav, poštovanje, zajedništvo, pravednost, istinitost, iskrenost...

Nažalost eksperimentalna provedba elemenata tranzicijske pravde u Hrvatskoj dosada je pokazala kako svi naponi uloženi u suočavanje s prošlošću, i izgradnjom liberalne demokracije i vladavine prava doprinose više interesima međunarodne globalne politike osiguranja stabilnosti i mira na području Zapadnoga Balkana, gdje se

kapitalizira na proizvedenom znanju o nama samima, te nažalost sami građani od tog znanja nemaju puno koristi jer njihovi interesi nisu zaštićeni nacionalno osviještenim pozicioniranjem u općem društveno-političkom poretku EU.

Uz to, do sada se u velikoj mjeri arbitriralo s dobrobiti hrvatskih građana u zalag vlastitih – osobnih probitaka kako društveno-političkih, tako i intelektualnih elita koje nisu bile u stanju izgraditi temeljne nacionalne interese u skladu s potrebama svoje nacije.

Pokolj Hrvata u Bleiburgu 1945. po naredbi zločinca Tita

Spomenik Bleiburskim žrtvama

Ne suočavanje s nasljeđem komunističkoga režima supstituirano je s onim vezanim uz Domovinski rat što je dovelo do duboke podvojenosti u hrvatskome društvo, barem kada se promatra iz perspektive tranzicijske pravde. I ono javno dostupno znanje koje je mala hrvatska znanstvena zajednica producirala unazad više od dvadeset godina, nedostatno se koristi i nije dovoljno inkorporirano u obrazovni sustav upravo zbog nemogućnosti kritičkog propitivanja društvenog sustava iz kojega baštinimo današnje podvojenosti i probleme. Istovremeno, nekritičko primjenjivanje novih neoliberalnih vrijednosti Zapadne liberalne demokracije i tržišne ekonomije snažno utječe na percepcije i stavove građana koji se gube u tranzicijskom lutanju svojih društveno-političkih elita.

Nažalost, na svemu tome se na globalnoj razini profitira, gdje se na eksperimentalno istraženoj traumi, izgradnji mira i suživota u novim liberalnim demokracijama post-komunističkih društava bivše socijalističke Jugoslavije tranzicijska pravda etablira kao nezamjenjivo i neupitno rješenje svih problema. I to tako da se građane samodisciplinira, a njihove vlade kontinuirano ispituje, prati, ocjenjuje i upravlja – jer ni jedni ni drugi, smatra se, nisu dostatno kvalificirani da samostalno donose inteligentne odluke o vlastitom životu i sudbini pa su stoga pod stalnim patronatom dobrohotne međunarodne zajednice neoliberalnog Zapada koja samo želi globalni mir i ljudska prava. Međutim, unatoč činjenici da su unutar hrvatskoga društva tijekom procesa tranzicijske pravde visoko traumatizirane poslijeratne zajednice, branitelji i preživjeli dodatno patalogizirani, kriminalizirani i viktimizirani (uslijed svih napora da do toga

ne dođe); ipak u Hrvatskoj još uvijek postoji dostatan potencijal za promjenu koja bi bila u korist i u interesu svih hrvatskih građana.

Dr. sc. Sandra Cvikić (1967.), završila je dvopredmetni dodiplomski studij engleske književnosti i sociologije u Kanadi (University of Western Ontario) te interdisciplinarni magisterij suvremenih europskih studija u Velikoj Britaniji (University of Sussex) kao stipendistica Ministarstva europskih integracija RH i britanske Vlade. Tema magistarske disertacije odnosila se na kritički pristup (sociološko-povijesna perspektiva) u analizi socioloških teorija moderniteta koje objašnjavaju pojavu nacionalizma i proces stvaranja hrvatskoga nacionalnog identiteta na primjeru grada Vukovara 1991. godine. Doktorirala je 2016. godine na interdisciplinarnom doktorskom studiju Kroatolo-

gije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. U doktorskoj disertaciji Vukovar u drugoj polovici 20. stoljeća: društveni uzroci nasilja, istražila je društvene uzroke nasilja koji su doveli do počinjenja strašnih zločina 1991. godine u Vukovaru i okolici. Od studenog 2008. godine radi u Područnom centru Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Vukovaru. Područje njezinog znanstvenog interesa su hrvatska modernizacija, nacionalni identitet i nacionalizam u kontekstu Vukovara 1991. godine, Domovinski rat, eurointegracijski proces RH, tranzicijska pravda, ljudska prava i 'izbjeglištvo', te kvalitativne sociološke metodologije društvenih istraživanja (konstruktivistička utemeljena teorija; Foucaultovska analiza diskursa; kritička analiza diskursa). Objavila je više radova u znanstvenim časopisima i zbornicima radova u Hrvatskoj i inozemstvu, te je izradila ali i sudjelovala u nizu znanstveno-istraživačkih i komercijalnih projekata.

Nada Arbanas - sjećanja

NADA ARBANAS, pročelnica Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Osijek u vrijeme mirne reintegracije

Danas je 3. siječanj, 2021. godine. Pred očima i lebde tužne slike razorene Petrinje, Gline, Siska i brojnih okolnih sela Banovine. Ruševine, uplašeni ljudi s vrećicama u rukama, zvukovi sirena vatrogasaca i vozila hitne pomoći koja jure u pomoć zatrpanima, nesrećenicima i očajnicima. Kolone vozila različite humanitarne pomoći slijevaju se u porušena sela i gradove, ometajući pri tome protok hitnim službama.

Dok tako u toplom i mirnom, svečano ukrašenom domu sjedim pred ekranom televizora i gledam razorni potres, vidim rat i kolone prognanika. Ne čujem tutnjavu iz utrobe Zemlje, već osjećam dobro poznati zvuk granata i let borbenih aviona JNA. Protiv svoje volje, odlazim na još jedno putovanje, ovaj puta u Zemlju “Mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja 1996.-

1998. godine”. Svako novo putovanje, a ovaj vremeplov za mene to sigurno jest, čini me bogatijom, poniznijom i sretnijom.

Vladin ured za prognanike i izbjeglice Osječko-baranjske županije nakon vojno-redarstvene operacije “Oluja” 1995. godine živio je ubrzanim ritmom u stalnom iščekivanju konačnoga završetka okupacije velikoga dijela istočne Hrvatske, hrvatskoga Podunavlja.

Službenici Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Osijek, uglavnom mlada i hrabra ekipa koja je do tada prošla pravi rat u malome, napeto je iščekivala “Vatrene kočije”, “Grom”, ili tko zna kakvu vojno-redarstvenu operaciju. Iza kulisa svega vidljivoga običnom puku, događale su se brojne aktivnosti između vodstva Republike Hrvatske, predstavnika međunarodne zajednice i vođa pobunjenih Srba.

Konačno, 12. studenog 1995. godine hrvatska je vlast zajedno s vodstvom pobunjenih Srba, uz budnu nazočnost međunarodne zajednice, potpisala “Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu”.

Suština sporazuma svodila se na mirni i postupni prelazak preostalih okupiranih područja istočne Hrvatske u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske. Potpisivanjem toga sporazuma - Erdutskoga sporazuma, postavljeni su temelji za sve što se kasnije na tom području događalo.

Potpisivanje Erdutskog sporazuma u Zagrebu s Hrvatske strane i u Erdutu sa srpske strane. Uz nazočnost Thorvalda Stoltenberga i Petera Galbraitha sporazum je potpisao Hrvoje Šarinić i Milan Milanović

MILAN MILANOVIĆ u Erdutu potpisuje Sporazum

Važno je u ovom trenutku spomenuti da nitko od nas, za koje se znalo da ćemo operativno provoditi mirnu reintegraciju u njezinom velikom opsegu, nije znao, rekli bismo nije imao pojma, što ćemo raditi i kamo nas vodi ovo potpuno novo, opasno, nepoznato i neizvjesno putovanje.

I tada vrlo brzo nakon potpisivanja Erdutskoga sporazuma, već 15. siječnja 1996. godine, na scenu stupa američki general Jacques Paul Klein temeljem Rezolucije 1037 Vijeća sigurnosti UN-a. Zapravo uvodi Prijelaznu upravu Ujedinjenih naroda, UNTAES, s rokom izvršenja od godinu dana i mogućim produžetkom na još godinu dana.

Za razliku od dotadašnjih UN-ovih misija na našem području (UN-PROFOR, UNCRO) koje su uz puno frustracija, nepravdi i promašaja održavale prividni mir u skladu ili neskladu s "Peace keeping" ovlastima, UNTAES je

dobio daleko šire ovlasti za uvođenje okupiranoga područja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske (Peacemaking Mission).

Danima smo promatrali dolazak UN-ovih vojnika u punoj ratnoj opremi, uz dugo naoružanje, oklopna vozila, transportere, tenkove, kako dolaze u našu zemlju što je izazivalo određenu zebnju, ali istovremeno davalo nadu u skori kraj rata.

Vesnu Škare Ožbolt dočekao
Vojislav Stanimirović

General Klein sa svojim timom nije gubio niti trenutka vremena nakon dolaska u hrvatsko Podunavlje. Nije niti hrvatska Vlada. Osnovan je Vladin ured privremene uprave na čelu s Ivicom Vrkićem, a najodgovornijih dužnosti na razini ureda Predsjednika Tuđmana prihvatila se Vesna Škare Ožbolt.

Joško Morić postaje ključna figura za uspostavu sustava reda, tj. unutarnjih poslova, na način da u svakoj policijskoj postajini UNTAES području ravnomjerno rade i surađuju jedan Hrvat, jedan Srbin – TPF policija.

General Jacques Paul Klein u obilasku baze
UNTAES-a

Već na prvom sastanku, neposredno nakon dolaska, u Policijskoj postaji u Vinokvcima, general Klein nam je dao okvir naših zadaća i gromkim glasom, uz znakovito podignuti prst, izjavio: "Forget the past, think of the future!" (Zaboravite prošlost, mislite na budućnost).

Naravno, samo smo se pogledavali i mislili si svoje, ali njegove riječi ostale su dugo u nama. Mnogi sudionici mirne reintegracije već su ranije pisali o prvim uspješno poduzetim koracima poput razoružanja srpskih snaga, demilitarizaciji hrvatskoga Podunavlja, uspostavi telekomunikacija s ostatkom Republike Hrvatske, organizaciji slobodnih i demokratskih izbora, preuzimanju osobnih dokumenata.....

Stotine i stotine hrabrih, širokoj javnosti i dan danas anonimnih ljudi, pravih junaka, radili su danonoćno usprkos brojnim opasnostima na uspostavi što bržeg i normalnijeg života kao pretpostavci povratku prognanih u svoje domove i konačnom miru

u našoj domovini.

Ivan Vrkić i general Klein s hrvatskim novinarima

Mirna reintegracija kao proces zaokruživanja hrvatske državnosti imala je svoj jasno prepoznatljivi cilj, način provedbe, hodogram i javnu retoriku koja se vodila na nekoliko razina. Klein-Vrkić-Škare Ožbolt gotovo na dnevnoj osnovi izvještavaju javnost o preobrazbi postojećega stanja.

Sredstva javnoga informiranja i svekoliku javnost sve više zanimaju dva Regionalna ureda za prognanike i izbjeglice; onaj u Vukovarsko-srijemskoj županiji sa sjedištem u Vinkovcima koji je vodio kolega Ante Drmić i ovaj naš za Osječko-baranjsku županiju sa sjedištem u Osijeku na čijem sam čelu bila ja.

Javnost ubrzo shvaća da se pored svih mogućih političkih odluka i dogovora, stvarni život s ove i s one strane Check-Pointa događa upravo u regionalnim uredima za prognanike i izbjeglice te Općinama i Gradovima u prognostvu.

A s ove naše slobodne strane bili su nestrpljivi i očajni prognanici iz 1991. godine, čekajući povratak tegobnih i mučnih pet godina.

Njihova hrabrost, žrtva i vitalna snaga kojom su nastavljali svakodnevni život u prognostvu vrijedna je divljenja.

S druge strane na okupiranome području, sada pod Prijelaznom upravom UN-a, raseljene osobe smjestile su se u kućama prognanika. I oni su pobjegli iz svojih domova zadojeni veliko-srpskom ideologijom. U njihovim napuštenim stanovima smjestile su se obitelji prognanika. Tako se gordijski čvor još više zapetljao. Napetost se mogla opipati u zraku i samo je mala iskra, najmanji incident, mogao zapaliti fitilj novoga sukoba.

Put povratka

Sredinom ožujka 1996. godine, predstavnici naše Vlade, Lovre Pejković i dr. Stjepan Šterc, u Regionalnome uredu Osijek, nakon burnih sati zajedničkoga rada i usuglašavanja s UNHCR-om i UNTAES-om potpisuju povijesni tripartitni Sporazum o višesmjernome povratku. On je jamčio svima koji se žele vratiti, siguran i miran povratak i obnovu svojih domova, ostalima koji to ne želeo dlazak u treće zemlje i prodaju

svoje imovine, ili ostanak u hrvatskome Podunavlju.

Tada je već uvelike zaživio Zakon o obnovi, osnovan je APN, državna agencija za promet nekretninama, izdaju se plave propusnice i prognanici konačno mogu doći do svojih domova - samo do. Pogledati ispred ograde, okrenuti se i ponovno otići u progonstvo.

Pokušajmo se staviti u njihov položaj. Pravo je čudo i bilo je uistinu veliko umijeće držati tisuće i tisuće nesretnih ljudi pod kontrolom od izljeva neobuzdanoga bijesa.

Svakoga dana primali smo u uredu desetke ljutih prognanika koji su željeli uzeti pravdu u svoje ruke. Poput pravih psihologa i medijatora smirivali smo situaciju, a nisu bili rijetki niti odlasci usred noći u Policijske postaje na UNTAES području gdje su se srećom samo verbalno sukobljavali prognanici i raseljene osobe. "Hoću u svoj dom i to odmah!", s jedne strane. "Ali kamo da ja odem, meni su rekli da odavde ne idem nikuda?", slijedio je odgovor s druge strane.

Vlada i Prijelazna Uprava zadužuju naš osječki ured za terenski obilazak raseljenih osoba u hrvatskom Podunavlju, za početak u takozvanom "Srijemskom trokutu" kako bismo pripremili višesmjerni povratak i dobili bar približan uvid u broj i stanje raseljenih osoba na tom području.

Strah, neizvjesnost, uz velike mjere osiguranja vojnika UNTAES-a na početku složena posla registracije raseljenih osoba. Zgode i nezgode iz tog obilaska, vodili su naši djelatnici u obliku službenih zabilješki. Mogla bi to biti zanimljiva knjiga:

"Obilaskom terena u Belom Manastiru, dolazimo u kuću u kojoj živi raseljena osoba iz Osijeka. U kuću ulazimo oprezno, budući da imamo dojavu kako O.P. posjeduje automatsku pušku. U Policijskoj postaji Beli Manastir tražili smo osiguranje i policijsku pratnju, ali je nismo dobili s obrazloženjem, nismo pravodobno najavljeni. Odlučujemo sami obaviti posao. O.P. je ljubazno razgovarao s nama. Prilikom izlaska primijetili smo da su vrata podruma otvorena, a u podrumu osim otprilike metra vode, plivali su lonci, zdjele i nekoliko riba. Prema izjavi O.P.-a, one su tako pitome da se daju dirati.

Službena zabilješka: Naknadnim dolaskom policije pronađeno je automatsko oružje. " 17. ožujak, 1997. godine Djelatnica M.Đ.

Neugodno je bilo u Belom Manastiru kada smo ušli u kuću u kojoj je živjela jedna osoba. Čim smo ušli, gospodin nas je zaključao i pitao: "A što sad?" Ljubazno smo mu odgovorili: "Mi ćemo s vama samo porazgovarati. Možda će vam naše informacije pomoći u donošenju važnih odluka".

Službena zabilješka: " Sve se sretno završilo. " 16.3.1997. godine Djelatnici D.N. i D. B.

Istovremeno, uz velike teškoće osnivali smo Područne ureda okupirane području kao prve Vladine institucije s punim legitimitetom: Bilje, Erdut i Beli Manastir. Cilj je bio registrirati sve raseljene osobe i snimiti situaciju vezanu uz njihove odluke o mogućem ostanku u hrvatskom Podunavlju, povratku u mjesto prebivališta, odlasku u treće zemlje ili prodaji imovine.

Prvi Vladin ured u Bilju: Lovre Pejčković, Nada Arbanas, Ante Drmić

Prvi dani rada bili su nezaboravni. Već od Check point-a, ustvari granici na Biljskoj cesti koji su čuvali pakistanski vojnici, dobila sam prатnju transportera sve do ureda u Bilju. Pred ulazom u zgradu opet dva transportera i dva pakistanska vojnika s dugim oružjem. Nisu me smjeli pogledati, vjerojatno radi religijskih običaja svoje zemlje i ponašanja prema ženama pa je moj ulazak u ured u tim prvim danima bio zapravo tragikomičan.

A u uredu promatrači. Predstavnici UNTAES-A, UNHCR-a, OEES-a i predstavnik raseljenih osoba. Bila sam ponosna i sretna što sam se uspjela izboriti, usprkos strogom protivljenju UNTAES-a, za opremu ureda sa svim službenim znakovljem.

Pored mene hrvatska zastava, na zidu hrvatski grb i slika Predsjednika Tuđmana. Na zgradi ploča s natpisom Vlada Republike Hrvatske. Stranke su polagano počele dolaziti, svatko sa svojom ratnom pričom i rad je nakon nekoliko dana tekao gotovo rutinski mirno u dugim redovima onih koji su polagano shvaćali da je došlo vrijeme velikih odluka.

Nije tako bilo u Erdutu.

Tamo nas je uistinu bilo strah odlaziti jer je Erdut bio poznat kao sjedište Arkanovaca, a dvorac u Erdutu pravi dvor Gorana Hadžića, Predsjednika fantomske Krajine. Uvijek ista zebnja u srcu i grč u cijelom tijelu.

Odmah pri postavljanju ploče "Vlada Republike Hrvatske – Ured za prognanike i izbjeglice – Regionalni ured Osijek – Ispostava Erdut" na zid zgrade našega privremenog ureda, vojnici UNTAES-a su nas upozorili da će to izazvati nered u Erdutu. "Bit će svatova!", uz smiješak je rekao mladi vojnik koji je osiguravao naš ulazak u ured. "Ništa, svatovi su veseli događaj", odgovorila sam mu uz isti smiješak i dodala, mi samo provodimo zapovijed generala Kleina i naše Vlade. Ništa više i ništa manje."

Prve dane je osim revnih promatrača međunarodne zajednice rijetko tko uopće ušao u naš erdutski ured. Treći dan radila sam na brojnim zaostalim poslovima u osječkom uredu, kada je sav uzbuđen dojurio visoki dužnosnik UNTAES-a (nažalost zaboravila sam mu ime) i već s vrata povikao: "Razbili su ploču i prozore na uredu. Što ćemo sada?"

"Preživjet ćemo, nabaviti novu ploču, popraviti stakla pa će se sve smiriti," odgovorila sam mu. Samo je u nevjerici mahao glavom i isto tako brzo izjurio iz ureda.

Odmah sam nazvala Lovru Pejkovića, pomoćnika ministra, moga šefa u Zagrebu, a on je u svom poznatom tonu, više kao za sebe samoga dodao: " Ništa, evo mene opet u Osijeku s novom pločom". Tako je i bilo. Tu novu ploču su ponovno pokušali razbiti, doduše malo su ju uspjeli oštetiti u donjem lijevom uglu, ali je očito osiguranje odradilo svoje. Ponosno je stajala sve do završetka našega posla i odlaska iz Erduta.

Otvaranje Vladinog ureda u Vukovaru

Nakon prvih iskustava u našim područnim uredima na UNTAES području Osječko-baranjske županije, došao je veliki dan otvaranja Vladina ureda u gradu Vukovaru. Iako je bila sredina travnja, počeo je padati gusti snijeg. Pročelnici Regionalnih ureda iz gotovo cijele Hrvatske doputovali su zajedno s Lovrom Pejkićem na svečano otvaranje ureda u Vukovaru. Prizor praznog apokaliptičnog grada s razorenim cestama i kosturima zgrada što na sve strane zjape poput filmskih kulisa, izgledao je nestvarno. Pahulje snijega davale su mu toplinu, kako god apsurdna bila ova rečenica. U takvu okruženju jedan uredno oličeni ulaz u zgradu i Područni ured Vukovar.

Sretno, kolega Drmiću!

The townhall meetings

Ušli smo u drugu godinu mandata UNTAES-a i trebalo je ubrzati povratak. General Klein sa svojim suradnicima "izmislio" je radi bržeg načina informiranja rješenje o održavanju takozvanih Zborova građana na okupiranome području. Za nas je to bila jedna od najopasnijih i najzahtjevnijih zadaća. U pripremi tog poduhvata, uvjerovali su nas da ćemo imati potpunu zaštitu UNTAES-ovih postrojbi.

Nalazimo se u velikoj, hladnoj i prepunoj kino dvorani u mjestu Darda u Baranji na prvom Zboru građana. Pored mene u sali s desne strane sjedi Gerard Fischer,

Otvaranje zubne ambulante u Dardi

predstavnik UNTAES-a pa predstavnik UNHCR-a, James Lynch, lijevo uz njega u ime Vlade i Ureda Predsjednika Republike Marko Brajko i Ivica Kićinbaći, zatim naš Tomislav Hranić, konačno Branko Španić i nježna Irena u ime APN-a. Ispred nas preko četiristotine ljudi u kožusima i šubarama pristiglih iz svih dijelova hrvatskoga Podunavlja. Tek tu i tamo poneka žena, a iza naših leđa dva vojnika UNTAES-a s dugim cijevima u stavu mirno. Bila je ledena veljača

što je ozračje u dvorani činilo još hladnijim.

Sada je trebalo otvoriti skup. Kratko smo se dogovarali i svi su zaključili, najbolje je da to učinim ja, uz obrazloženje “žena sam pa će biti lakše probiti led”.

Nakon kratkog pozdrava i uvoda u kojem sam naglasila da je to prvi puta nakon šest godina da su pred njima predstavnici Vlade Republike Hrvatske koji će ih upoznati s postupcima i mogućnostima rješavanja njihovih životnih pitanja, prešla sam na stvar: “Mi smo tu da vam pomognemo i pojasnimo što vam je činiti, a vi ćete u konačnici sami odlučiti. Pri tome je važno shvatiti da ovo nije nikakva Krajina, nego Republika Hrvatska!”

Nezamisliv žamor, komešanje, uzvici, šajkače lete u zrak, a gosp. Fischer, blijed od straha viče mi u uho: “Da pozovem još osiguranja?” “Ništa, samo mirno”, pomislila sam i nastavila gledati u masu koja je i dalje galamila. Nakon nekoliko trenutaka dala sam im znak rukom da stanu i počela ponovno govoriti, ali sada tišim glasom. Uz poneki uzvik negodovanja, opet su slušali, ali što je zbor dalje odmicao, počeli su postavljati pitanja, tražiti utjehu i sigurnost. I tada sam vidjela svu bijedu i strahotu rata s ove druge strane, sav jad i čemer tih prevarenih i ostavljenih ljudi.

Zborove građana nastavljali smo u Dalju, Tenji, Ernestinovu, Aljmašu, a moja mantra koja je izazvala takvu buru u Dardi, postala je moj uvodni zaštitni znak i nova stvarnost u očima i ušima onih koji do tada nisu vjerovali. Svaki novi Zbor, počela sam na isti način. Sve incidentne situacije smo preživjeli i prebrodili, ili smo tako mislili.

Ivica Kićinbaći iz Ureda Predsjednika Tuđmana, u svojim najboljim tridesetim godinama, nakon tri Zbora građana doživio je infarkt, a svi mi uporni do kraja, zaradili smo različite zdravstvene tegobe koje nas nažalost prate i danas. I to je mirna reintegracija.

Konvoji

Rezultati našega rada u uredima, zborovi građana i svi uspješni naponi ostalih službi stvorili su pozitivno okruženje za višesmjerni povratak, ili odlazak iz Republike Hrvatske. Početkom 1997. godine počeli smo organizirati konvoje povratka raseljenih osoba u mjesta njihova ranijeg prebivališta: zaleđe Zadra, sela oko Siska i Petrinje.....

Posjet Visoke predstavnice UNHCR-a Sadako Ogate

Do najsitnijih pojedinosti, poput prave vojne operacije, danima smo prije puta dogovarali s UNTAES-om i UNHCR-om rutu prolaska, točke odmora, prihvata i predaju osoba i stvari. Sve se odvijalo u velikoj tajnosti jer su napetosti zbog nemogućnosti povratka prognanika u Aljmaš, Ernestinovo, Baranju i sva ostala mjesta bile uistinu velike. Mjesto polaska bio je takozvani “Broken Bridge” (Slomljeni most) na koji su u ranim jutarnjim satima

stizali autobusi puni zabrinutih ljudi, kamioni s njihovim nužnim stvarima, traktori i vozila UNTAES-a i UNHCR-a u pratnji.

Iako je bilo zimsko doba, moj radni dan često je počinjao već u pet sati ujutro. U šest sati sam s mojim službenikom Damirom Bećehelijem koji se vrlo brzo profilirao u pravoga vođu konvoja, otvorila Ured, dočekala kolegu Drmića i tada smo zajedno kretali na poziciju “Broken Bridge”. Tamo je već šetao general Klein u svojoj poznatoj kratkoj kožnoj jakni s podignutim ovratnikom i samo bi kratko kimnuo glavom pri našem dolasku. Kada su stigli autobusi i kamioni, pregledavali smo popise ljudi, kontrolirao se sadržaj kamiona i traktora i konačno pred polazak potpisivanje putnih naloga. Postojao je strogi protokol kojega se trebalo pridržavati prilikom pripremanja stvari za utovar u kamione. Nije se smjelo nositi žive životinje, svježe meso i slično. Ali kako je cijeli postupak uz nazočnost UNHCR-a dugo trajao, a teško je i zamisliti kada su se ljudi počeli spremati, odjednom bi taman pred polazak zakodakala koja nestašna kokoš. Kada je počela jedna, pridružile bi se i druge. Sve je bilo debelo umotano i zapakirano, uredno s imenima i adresama složeno u deka, vrećama i kutijama. Nitko “ništa nije čuo”. Pravo pitanje je, kako sada pronaći kokoš?

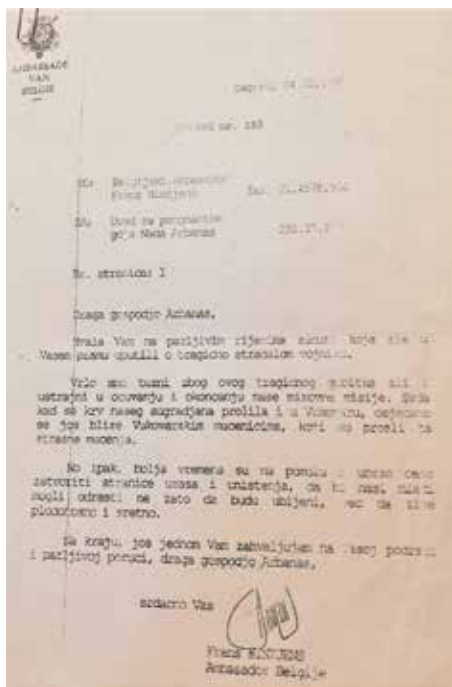
Nakon zamorne procedure i prvih potpisa na pratećoj dokumentaciji, iako taj dio nismo ranije dogovorili, jednostavno sam ušla u prvi autobus. Željela sam te žene s djecom i starce koji su očito bili prestrašeni samo pozdraviti, poželjeti im sretan put u novi život u njihovim starim selima. Brzo su se za mnom sjurila dva vojnika iz pratnje i

uvidjevši da je sve u redu jer ljudi se samo smješkaju, pustili su me da završim. Toliko o napetosti i našem uzajamnom povjerenju. Iz prikrajka, gotovo nevidljiva čekala je policijska pratnja s dva automobila i dva motora. Znak rukom i konvoj na čelu s policijom i našim Damirom u UNTAES-ovu džipu kreće na dugo neizvjesno putovanje.

Odlaskom svakog novog konvoja, širom su se otvarala vrata obnovi devastiranih i porušenih objekata i konačnom povratku prognanika u hrvatsko Podunavlje. Istovremeno započinjao je težak i dugotrajni proces obnove i ponovne uspostave života, jednako tako onih oslobođenih vojno-redarstvenom operacijom Oluja, kao i našom mirnom reintegracijom. Ni danas ne volim slušati nagađanja i priče o tome što bi bilo bolje za Hrvatsku i ljude u Podunavlju - Vojno redarstvena operacija, ili Mirna reintegracija?

Dana 4.2. 1997. godine na straži u svojoj stražarskoj kućici u Vukovaru ubijen je mladi belgijski vojnik UNTAES-a. Nakon izražavanja duboke sućuti, belgijski veleposlanik mi je napisao pismo koje i danas čuvam:

“Draga gospodjo Arbanas,

Hvala Vam na pažljivim riječima sućuti koje ste u vašem pismu uputili o tragično stradalom vojniku. Vrlo smo tužni zbog ovog tragičnog gubitka, ali i ustrajni u očuvanju i okončanju naše mirovne misije.

Sada, kada se krv našega sugrađana prolila i u Vukovaru, osjećamo se još bliže Vukovarskim mučenicima koji su prošli ta strašna mučenja.

No, ipak, bolja vremena su na pomolu i ubrzo ćemo zatvoriti stranice užasa i uništenja, da bi naši mladi mogli odrasti ne zato da budu ubijeni, već da žive plodonosno i sretno.

Na kraju, još jednom Vam zahvaljujem na Vašoj podršci i pažljivoj poruci, draga gospodjo Arbanas.”

Pismo veleposlanika Belgije gospodina
Fransa Hinsena Nadi Arbanas

Srdačno Vaš Frans Hinstjens
Ambasador Belgije

Priznanje UNHCR-a Nadi Arbanas, San Remo 1997. g.

Svečanost i zahvala u HNK Osijek 2003. godine

Razorni potres u Banovini pokazao je sav jad i siromaštvo onih dijelova Hrvatske koji su bili najviše zahvaćeni ratom i razaranjem od srbo-četničkih postrojbi te njihovom okupacijom velikog dijela naše zemlje.

Oslobodilačka operacija Oluja odavno je prohujala tim područjem, nakon čega je pokrenut dugogodišnji proces obnove potpuno devastiranih područja. Povrh toga, poplave i potresi dodatno su osiromašili ove najsiromašnije dijelove Hrvatske.

Procesi mirne reintegracije, zakonodavna i humana Hrvatska učinili su neizmjerljivo mnogo u obnovi i pomirbi. Gledajući danas svesrdnu pomoć ujedinjenih mladih i starih u ovoj nezapamćenoj tragediji izazvanoj potresom, nada u humanost, pravednost i slobodu sve je jača.

Lijepo je sjetiti se da ona izvire i iz mirne reintegracije koja se godinama polagano vuče prema naprijed poput teške slavonske magle.

Ovaj zapis posvećujem svim prognanicima i izbjeglicama, djelatnicima Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Osječko-baranjske županije, Zajednici prognanika Osječko-baranjske županije i svim plemenitim ljudima koji su u najtežim vremenima pokazali hrabrost i čovjekoljublje. Hvala mojoj obitelji koja me s toliko razumijevanja pratila na mom putu.

Nada Arbanas
Osijek, 8. siječnja 2021. godine

KRATKA KRONOLOGIJA UNTAES-a 15. SIJEČNJA 1996. - 15. SIJEČNJA 1998.

Temeljni sporazum sklopljen između Vlade Republike Hrvatske i lokalnih hrvatskih Srba u istočnoj Slavoniji potpisan je 12. studenoga 1995. u Erdutu.

Rezolucijom Vijeća sigurnosti broj 1037 (1996) od 15. siječnja 1996. ponovno je potvrđeno da su istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem sastavni dijelovi Republike Hrvatske, a istaknuta je i važnost punoga poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda u tim područjima.

Vijeće postavlja misiju UNTAES-a na početno 12-mjesečno razdoblje i traži od glavnoga tajnika da imenuje prijelaznoga upravitelja s općim ovlastima nad civilnom i vojnom sastavnicom misije. Vijeće također odlučuje da demilitarizacija regije treba biti dovršena u roku 30 dana od dana kada vojna sastavnica UNTAES-a, koja se sastoji od 5.000 vojnika, bude raspoređena i postane operativna.

17. siječnja 1996. Vijeće sigurnosti odobrava imenovanje generala Jacquesa Paula Kleina (SAD) za prijelaznoga upravitelja.

31. siječnja 1996. Rezolucijom 1043 (1996) Vijeće sigurnosti odobrava razmještanje 100 vojnih promatrača. 1. ožujka 1996. glavni tajnik imenuje general bojnika Jozefa Schoupsa (Belgija) zapovjednikom snaga UNTAES-a.

U svibnju 1996. UNTAES pokreće važne inicijative gospodarskoga razvoja regije. Među njima su:

- obnavljanje prometa autocestom Zagreb - Beograd (7. svibnja),
- rekonekcija Jadranskoga naftovoda između Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (7. svibnja),
- preuzimanje kontrole nad naftnim poljima u Đeletovcima od paravojnih postrojbi "Škorpion" i rekonekcija na naftovod (14. svibnja),
- rekonekcija telefonske linije između Osijeka i Beloga Manastira (21. svibnja),
- potpora sprječavanju nezakonitoga oduzimanja imovine iz regije, uključujući i zabranu odvoza ilegalno izrezanoga drva vlakom. 20. svibnja 1996.

UNTAES je potpuno razmješten. 31. svibnja 1996. u snagama je UNTAES-a 5.349 uniformiranih osoba, od toga 4.849 vojnika, 99 vojnih promatrača i 401 pripadnik civilne policije.

21. svibnja 1996. prijelazni upravitelj objavljuje da je demilitarizacija regije započela u 12,00 sati po lokalnome vremenu. 20. lipnja 1996. proces demilitarizacije uspješno je završen.

Sve teško naoružanje koje je pripadalo lokalnim Srbima uklonjeno je iz regije ili predano UNTAES-u na skladištenje.

27. lipnja 1996. zapovjednik snaga UNTAES-a Schoups, general Lončar, zapovjednik krajinske srpske vojske, i general Dečak, zapovjednik Hrvatske vojske, potvrđuju završetak procesa demilitarizacije.

Između ožujka i lipnja 1996. UNTAES je pratio uklanjanje 93 tenka, 11 oklopnih transportera, 35 protutenkovskih sustava, 107 komada artiljerije, 123 minobacača i 42 protuavionske strojnice.

26. kolovoza general Schoups izjavio je kako je “jedina postojeća vojna organizacija u regiji vojna sastavnica UNTAES-a. Nema više vojne prijetnje.” On je također uočio kako je pristup pojedinim područjima u istočnoj Slavoniji olakšan zahvaljujući uspješnome razminiranju.

U kolovozu 1996. UNTAES otvara tržnicu na otvorenome na cesti između Osijeka i Klise za susrete razdvojenih obitelji i trgovinu.

1. rujna 1996. započinje ekshumacija masovne grobnice na Ovčari u čvrstoj suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY) i pod stražom UNTAES-a.

20. rujna 1996. Vijeće sigurnosti pozdravlja odluku Vlade Republike Hrvatske o donošenju Zakona o oprostima i ističe da se zakon mora početi primjenjivati bez odgađanja, na pravičan način, uz puno poštivanje prava pojedinca.

2. listopada 1996. počinje program “Vrati oružje”. Program financira Vlada Republike Hrvatske, a ostvaruje ga vojna sastavnica UNTAES-a.

15. studenoga 1996. Rezolucijom 1079 (1996) Vijeće sigurnosti produžuje mandat UNTAES-a za šest mjeseci, do 15. srpnja 1997.

23. siječnja 1997. glavni tajnik imenovao je general bojnika Williama Hanseta (Belgija) zapovjednikom snaga UNTAES-a, koji je na toj funkciji zamijenio general bojnika Schoupsa.

24. veljače 1997. glavni tajnik izvješćuje Vijeće sigurnosti da je programom “Vrati oružje” od njegova početka 2. listopada 1996. prikupljeno više od 15.000 oružja i 435.000 komada streljiva.

14. ožujka 1997. UNTAES je domaćin Donatorske konferencije u Zagrebu na

kojoj je sudjelovalo oko 200 predstavnika vlada, nevladinih organizacija, međunarodnih organizacija, hrvatska Vlada i lokalne vlasti.

19. ožujka 1997. Vijeće sigurnosti izražava zabrinutost zbog presporoga napretka glede povratka hrvatskih Srba, raseljenih osoba i izbjeglica. Vijeće poziva hrvatsku Vladu da poboljša uvjete za osobnu i gospodarsku sigurnost, ukloni birokratske zapreke za brže izdavanje dokumentacije svim srpskim obiteljima i omogući žurno rješavanje imovinskih pitanja. Vijeće također traži da se omogući primjena Zakona o općemu oprost i stane na kraj samovoljnim uhićenjima, posebice Srba u Hrvatskoj.

13. - 14. travnja 1997. UNTAES organizira izbore u regiji, što znači da prvi put od početka sukoba lokalno stanovništvo ima pravo biti legitimno zastupljeno u hrvatskome ustavnome i pravnome sustavu. Više od 150 promatrača UNTAES-a razmješteno je na svim biračkim mjestima. Odaziv birača veći je od očekivanoga: više od 72.000 glasača sudjelovalo je u izborima. Nije bilo incidenata ili dokaza o primjetnim prijevarama. Novoosnovana Samostalna demokratska srpska stranka (SDSS) osvojila je apsolutnu većinu u 11 od 28 općina. Prijelazni upravitelj potvrdio je rezultate izbora 22. travnja, koji su bili prihvaćeni od svih glavnih stranaka.

27. lipnja 1997. agenti ICTY-a uz pomoć UNTAES-a uhitili su i prevezli u Haag Slavka Dokmanovića, kojega je ICTY 26. ožujka 1996. optužio za ratni zločin.

11. srpnja 1997. Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1120 (1997.) produžen je mandat UNTAES-a do 15. siječnja 1998. i odobren plan za postupni prijenos izvršne vlasti na civilnu upravu u regiji. Vijeće podržava plan restrukturiranja UNTAES-a i povlačenje vojne sastavnice UNTAES-a do 15. listopada 1997.

1. kolovoza 1997. glavni tajnik imenuje Williama Walkera (SAD) za zamjenika prijelaznog upravitelja Jacquesa Paula Kleina.

31. kolovoza 1997. UNTAES završava prvu fazu povlačenja, pa u regiji ostaje 2.385 vojnika, 412 pripadnika civilne policije i 101 vojni promatrač.

2. listopada 1997. glavni tajnik izvješćuje Vijeće sigurnosti da je u području UNTAES-a izdano 146.000 dokumenata o državljanstvu, 130.000 hrvatskih osobnih iskaznica i 126.000 putovnica.

Između travnja i listopada 1997. više od 5.200 Srba vratilo se u svoje domove u Hrvatsku. Od tog se broja 965 vratilo koristeći se tjednim konvojem koji su organizirali UNTAES, UNHCR i hrvatski Ured za prognanike i izbjeglice (ODPR). Glavni je tajnik također izvijestio da su vojni inženjeri UNTAES-a i Centar za protuminsko djelovanje

razminirali više od 150 kilometara željezničke pruge, 75 km visokonaponskih vodova i 10 sela.

15. studenoga 1997. UNTAES završava drugu fazu povlačenja, pa u regiji ostaje manje od 800 vojnih osoba.

4. prosinca 1997. glavni je tajnik izvijestio Vijeće da postoji sljedeći konsenzus između Vlade Republike Hrvatske, lokalnih Srba i Savezne Republike Jugoslavije:

(1) UNTAES je uspješno ostvario osnovne ciljeve i zadaće u okviru svoje moći, ali

(2) Hrvatska nije ispunila sve svoje obveze. Prema mišljenju glavnoga tajnika Vlada Republike Hrvatske u lipovom i studenom 1997. u skladu sa svojim odlukama mora dodatno educirati svoje građane.

Velike su prekretnice: - završetak demilitarizacije 20. lipnja 1996. - osnivanje Prijelazne policije (TPF) 1. srpnja 1996.; - održavanje lokalnih i regionalnih izbora 13. i 14. travnja 1997. te - povratak oko 6.000 Hrvata i 9.000 Srba svojim domovima u drugoj polovici 1997.

Nadalje, u području UNTAES-a nema velikoga odlaska ni dolaska novih izbjeglica; reintegracija bila je mirna. Zahvaljujući čvrstoj suradnji s Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju, ekshumirana je grobnica na Ovčari i uhićeni su ratni zločinci.

Analizirajući dvogodišnji mandat UNTAES-a, glavni tajnik ističe da je proces reintegracije uspješno okončan i može se smatrati pozitivnim presedanom za mir u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. Kako bi Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija normalizirale svoje odnose, moraju sklapati bilateralne sporazume i ponovno uspostaviti normalne komercijalne i prometne veze. Zasluga je UNTAES-a i u tome što situacija u Hrvatskoj nije negativno utjecala na prilike u Bosni i Hercegovini.

Vijeće sigurnosti Rezolucijom 1145 (1997) od 19. prosinca 1997. izrazilo je odlučnost da mandat UNTAES-a završi 15. siječnja 1998. Vijeće je također izrazilo svoju duboku zahvalnost prijelaznome upravitelju za njegove napore u promicanju mira, stabilnosti i demokracije u regiji te civilnome i vojnome osoblju UNTAES-a za njihovo zalaganje i postignuća u procesu mirne reintegracije tog područja u sastav Republike Hrvatske.

Istodobno je Vijeće istaknulo trajnu obvezu Vlade Republike Hrvatske, koju je preuzela u skladu s Temeljnim sporazumom, da poštuje najviše standarde ljudskih prava i temeljnih sloboda te potvrdilo pravo svih izbjeglica i raseljenih osoba podrijetlom

iz Hrvatske na povratak u njihove domove.

Vijeće je potom osnovalo Skupinu za potporu od 180 civilnih policijskih promatrača na 9-mjesečno razdoblje, počevši od 16. siječnja 1998., koja je pratila rad hrvatske policije u Podunavlju, posebice u svezi s povratkom raseljenih osoba.

15. siječnja 1998. UNTAES zaključuje svoj mandat pošto je ispunio svoj glavni cilj - mirnu reintegraciju istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske nakon propisanoga roka od dvije godine.

Izvor: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untaes.htm>

